

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra profesního a personálního rozvoje

Tolerance a postoje k odlišnostem žáků SŠ

Bakalářská práce

Autor: Zdeňka Kacejová, DiS.

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Votava, Ph.D.

2015

Zadávací list

Zadávací list

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Tolerance a postoje k odlišnostem žáků SŠ

vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Jsem si vědoma, že moje bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitní databázi a bude veřejně přístupná k nahlédnutí.

Jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

V Mladé Boleslavi dne 7. 10. 2015

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat panu Mgr. Jiřímu Votavovi, Ph.D., vedoucímu bakalářské práce, za ochotu, odborné vedení, cenné rady a vynaložený čas při tvorbě této práce. Dále děkuji všem, kteří se zúčastnili výzkumu k mé bakalářské práci.

Abstrakt

Bakalářská práce „Tolerance a postoje k odlišnostem žáků SŠ“ řeší problematiku tolerance a postojů studentů gymnázia a středních odborných škol v Mladé Boleslavi k příslušníkům národnostních menšin. Teoretická část je věnována interpretaci pojmů postoje, předsudky, stereotypy, tolerance, intolerance, národ, národnost, skupiny menšin, rasismus, xenofobie, kultura, multikulturní společnost aj. Hlavním cílem této práce je zjistit hodnotové orientace studentů v naší multikulturní společnosti. Výzkumnou metodou je dotazníkové šetření s vybranými studenty. V praktické části zhodnocuji postoje respondentů z dotazníkového šetření a poté navrhuji řešení realizovat na školách projektové vyučování „Multikulturní výchova.“

Abstract

This bachelor's thesis „Secondary schools students attitudes toward diversity“ solves the matter of toleration and attitudes of students in the Grammar school and in Secondary schools in Mladá Boleslav to other member of nationality minorities. The theoretical part is devoted to the interpretation of the notions attitudes, prejudices, stereotypes, toleration, intolerance, nation, nationality, minority groups, racism, xenophobia, culture, multicultural society and others. The main purpose of this thesis is to find out value orientations of students in our multicultural society. The research method is the survey with selected students. In the practical part I evaluate the attitudes of respondents in the survey and after I make a suggestion of solution to realize project lessons „Multicultural education“.

Obsah

1 Úvod.....	9
2 Cíle a metodika	10
3 Přehled řešené problematiky	11
3.1 Sociální percepce	11
3.2 Postoje.....	12
3.2.1 Předsudky.....	12
3.2.2 Stereotypy	15
3.3 Tolerance.....	16
3.4 Intolerance.....	16
3.5 Kultura	17
3.6 Národ, etnikum, národnost.....	18
3.6.1 Etnocentrismus.....	19
3.6.2 Xenofobie.....	20
3.7 Rasy a rasismus.....	21
3.8 Modely etnické integrace	22
3.8.1 Multikulturalita a multikulturalismus	23
4 Multikulturní společnost v ČR.....	26
4.1 Národnostní menšiny v ČR.....	29
4.2 Integrace cizinců na území České republiky.....	30
5 Výzkumné šetření	32
5.1 Střední školy	33
5.2 Tvorba dotazníkového šetření.....	35
5.3 Výsledky	37
6 Závěr	53
Zdroje.....	56
Příloha č. 1	58

Seznam grafů/obrázků

1) Obr. 1 Český statistický úřad. [online] [2015-03-25]

Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>

2) Obr. 2 Český statistický úřad. [online] [2015-03-25]

Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_demogr_udalosti

3) Obr. 3 Český statistický úřad. [online] [2015-03-25]

Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_vzdelavani

1 Úvod

Téma bakalářské práce „Tolerance a postoje k odlišnostem žáku SŠ“ jsem si zvolila, protože je stále aktuální, zajímavé a nabízí široké možnosti zpracování. V současné době jsou lidé vystavováni vysokým nárokům společnosti, aby se dokázali prosadit a uspět. Lidé se snaží prosazovat často na úkor druhých. Vytváří si předsudky o jiných lidech a nejsou ochotni porozumět jim a tolerovat jejich odlišnosti. Avšak přeci každá bytost je jedinečná a zaslouží si respekt a úctu. Vzájemné poznání, pochopení různých odlišností a kultur snižuje strach a tím i netolerantní chování. V dnešní multikulturní společnosti se vlivem globální migrace mladí lidé setkávají s odlišnostmi jiných kultur již od útlého věku a díky tomu vnímají takovou rozmanitost jako něco zcela běžného. Děti jsou velice ovlivňovány rodinnou výchovou a často přejímají postoje svých rodičů a příbuzných. Ve své práci se zabývám postoji žáků středních škol ke svým odlišujícím se spolužákům. V teoretické části definuji pojmy související s tématem, zaměřím se na sociální percepci, jak si lidé vytváří postoje k druhým a za jakých okolností. Poté se věnuji tématům multikulturní výchova a multikulturní společnost v České republice, představuji národnostní menšiny žijící v Čechách. V praktické části shrnuji výsledky dotazníkového šetření, které proběhlo s respondenty studujícími na středních školách v regionu Mladá Boleslav, kde bydlím se svou rodinou. Na základě výsledků výzkumného šetření jsem vypracovala shrnutí a závěr. Dotazníkové šetření zjišťuje, jaké vztahy studenti středních škol navazují s příslušníky národnostních menšin, se kterými se setkávají nejen ve škole, ale i ve volném čase, např. na diskotékách, nebo v zájmových kroužcích, jak je vnímají a jaké k nim zaujmají postoje. Vzhledem k aktuální mezinárodní situaci a současnému velkému přílivu migrantů do Evropy, včetně České republiky, zjišťuji dotazníkovým šetřením také postoje studentů speciálně k muslimům a k jejich kultuře. Stále více muslimů se stěhuje do evropských zemí. Tedy i naši středoškolští studenti se začínají setkávat ve škole s muslimskými dětmi.

„Je normální lišit se!“ prohlásil německý spolkový prezident z let 1984-1994 Richard von Weizsäcker, když řešil problematiku přistěhovalectví a integrace. Jeho věta je zajisté ukázkou skutečné lidské tolerance.

2 Cíle a metodika

Cílem bakalářské práce je zjistit postoje žáků středních škol k národnostním menšinám žijícím na území České republiky a míru tolerance vůči jedincům jiné etnické skupiny v různých sociálních rolích. Dalším cílem práce je stanovit klady a zápory multikulturní společnosti.

Metodika práce

- 1) Studium odborné literatury k tématu,
- 2) vypracování teoretické části práce, vysvětlení pojmů souvisejících s tématem,
- 3) příprava dotazníkového šetření č. 1 pro 50 studentů a jeho realizace,
- 4) příprava dotazníkového šetření č. 2 pro 15 studentů a jeho realizace.

Před realizací dotazníkového šetření byl první dotazník nejprve vyzkoušen na jednom respondentovi. Šetření proběhlo se studenty čtyř středních škol v regionu Mladá Boleslav metodou dotazníku. Otázky jsou zaměřeny na zjišťování, jakou roli hrají příslušníci národnostních menšin v životě českých studentů, jaké postoje zaujímají čeští studenti k národnostním menšinám na základě svých osobních zkušeností, jaké charakterové vlastnosti přisuzují příslušníkům určitých národů. Vzhledem k aktuální mezinárodní situaci v průběhu zpracování bakalářské práce jsem vytvořila ještě druhý dotazník vztahující se k postojům českých studentů k muslimům a k současné masové migraci. Dotazníky obsahují uzavřené i otevřené otázky. Uzavřené otázky jsou zpracovány a vyhodnoceny v jednotlivých tabulkách. Odpovědi studentů na otevřené otázky cituji a poté shrnuji ve výsledcích dotazování.

3 Přehled řešené problematiky

3.1 Sociální percepce

Sociální percepce neboli sociální vnímání vysvětluje, jak vnímáme ostatní lidi, jak na nás druzí působí. Sociální percepce je souhrn toho co vidíme, slyšíme, vnímáme na druhém a toho, co si o něm myslíme. Člověka nevnímáme, jaký opravdu je, ale vytváříme si o něm dojem. Velice významný je první dojem (*efekt primárnosti*), který dle výzkumů bývá nejdůležitější a nejsilnější. Ve vytvoření celkového dojmu o druhém člověku nás však může ovlivnit poslední dojem (*efekt novosti*). Existují efekty, které poněkud oslabují vytvoření si dojmu o druhém člověku, jako *efekt rozptýlení*, kdy naši pozornost rozptýlí jiný objekt nebo informace či *haló efekt*, který se vyznačuje tím, že určitá charakteristika zastíní ostatní vlastnosti a vytváří celkový dojem o druhé osobě např. tělesná výška, krása, zářivé oči, barva pleti atd. Náš dojem o druhém ovlivňuje významným způsobem jeho chování. Extrémní, nápadné chování, upoutávající pozornost, má větší vliv na utváření dojmu než tiché, klidné, nenápadné projevy.

Tendence přisuzovat druhým lidem vlastní osobnostní rysy, vzorce chování, motivy či pocity se nazývá *projekce* a je dalším ovlivňujícím faktorem formování dojmu. Sociální percepce je také ovlivňována *zažitými stereotypy* neboli schémata sociálních rolí a skupin a vytvářením *předsudků*. Z hlediska pozorovatele a hodnotitele míváme vytvořenou vlastní laickou teorii o vlastnostech lidí, tomu říkáme *implicitní teorie osobnosti*. Pokud je nám dotyčná osoba sympatická, aplikujeme často *efekt shovívavosti*. (Studium psychologie; 2015) V tomto případě podceňujeme nedostatky a přeceňujeme přednosti či úspěchy dané osoby.

3.2 Postoje

Definice postojů se v psychologii a v sociologii vyskytuje celá řada. Pro téma práce uvádím definici Novotné (2010), která uvádí, že „postoje jsou stabilní systémy pozitivního nebo negativního hodnocení emočních pocitů a technik jednání, týkajících se sociálních cílů.“

Podle Průchy (2011) „jsou postoje hodnotící vztahy zaujímané jednotlivcem vůči okolnímu světu, jiným subjektům i sobě samému, které zahrnují i tendenci chovat se či reagovat určitým relativně stabilním postojem. Postoje jsou vytvářeny jednotlivcem od dětství na základě spontánního učení v rodině a v jiném sociálním prostředí. Jsou determinovány kulturně, tj. mají specifický obsah v jednotlivých kulturních skupinách.“

Postoj je utvářen v hodnotící soustavě. Strukturovaný postoj je tvořen kognitivně (poznáváním), afektivně (city a emocemi) a také konativně, behaviorálně (z postoje se vyvozuje pravděpodobné jednání). Dá se říci, že postoje jsou převážně stabilní, naučené. Častěji se však mění, pokud jsou vytvořeny na základě citů a emocí, neboť ty se rychle proměňují. O tom jaké postoje člověk ke svému okolí zaujímá, závisí také na jeho osobních zkušenostech. Již malé dítě je ovlivňováno hodnotami a názory svých rodičů, později spolužáků, vrstevníků, pedagogů, ale také médií. Tím si utváří své hodnoty, které ovlivňují během života jeho postoje, jednání a chování. Na životní hodnoty má velký vliv získané vzdělání, profesní uplatnění v životě, sociálně ekonomický status člověka, tedy jeho sociální postavení ve společnosti a finanční a materiální zajištění.

3.2.1 Předsudky

Podle Průchy (2011) jsou předsudky „z psychologického hlediska zvláštní hodnotící postoje. Jejich specifickou vlastností je to, že jde o postoje předpojaté – to znamená, že se neopírají o objektivní znalosti osob či jevů, k nimž se vztahují, nýbrž jsou to subjektivní úsudky, většinou velmi emočně nasycené. V případě předsudků lidé prostě věří něčemu, co se dozvěděli od jiných osob, i když si mohou být vědomi, že dané hodnocení nemusí platit všeobecně.“

Pokud někdo sdílí předsudek o jiné lidské skupině, obvykle není schopen připustit racionální argumenty, které tyto předsudky vyvracejí, tedy ani nově získané informace neovlivní jeho předpojatost. Běžnými jsou předsudky vůči příslušníkům etnických a rasových skupin, kdy se předpojaté názory generalizují, tj. jsou vztahovány na všechny příslušníky určité skupiny.“

„Pro vznik a vývoj předsudků je rozhodující prostředí, v němž jednatel od dětství vyrůstá. Děti si osvojují etnické předsudky nejprve od svých rodičů a příbuzných a již v předškolním věku se naučí rozpoznávat rozdíly mezi etnickými skupinami. Do školy tedy děti nastupují již s určitými etnickými stereotypy a předsudky.“ (Interkulturní dílna; 2015)

Šišková (1998) uvádí: „Vytváření předsudků spočívá v utváření předpojatých a negativních soudů o člověku nebo skupině. Předsudky jsou rigidní (těžko se mění), konstantní, emotivně zbarvené a neodrážejí realitu.“ Avšak ne vždy negativní předsudky o jiné etnické skupině musí vyvolat vůči ní i negativní emoce. „Můžeme být třeba přesvědčeni o nějaké etnické skupině, že jejím typickým znakem je hrabivost nebo nechť k práci, a přesto naše emoce k této skupině nemusí být negativní – například proto, že tyto vlastnosti považujeme za geneticky dané (a příslušníci daného etnika za ně tedy „nemohou“) nebo je máme za vyvážené jinými, v našich očích pozitivními vlastnostmi.“ (Leontiyeva, Vávra; 2009)

Předsudek může být nejen negativní, ale i pozitivní, jedná se o tzv. předčasný soud. Bývá stabilní, případně iracionální, když člověk není ochoten změnit své mínění ani na základě obdržovaných nových informací, které jeho předsudek vyvrací. Člověk s předsudky ignoruje informace, které se mu nehodí, nebo dokáže proti nim i aktivně vystupovat.

Tím, že máme vůči někomu předsudky, ale neprojevujeme je, druhému tím neškodíme. V případě, že na základě svých předsudků začneme jednat s druhým, může naše jednání přerůst v nepřátelské chování. Předsudky, které jsou emočně laděné, se odstraňují velice obtížně, neboť se vyznačují stabilitou a odolností.

Allport (2004) uvádí: „Čím intenzivnější je postoj, tím pravděpodobnější je, že vyústí v nepřátelský čin.“ Vymezuje několik stupňů nepřátelských akcí, ve kterých se projevuje negativní postoj vůči cizí skupině:

- **Osočování.** Většina lidí, kteří mají předsudky, o nich také mluví. Mluví o svém nepřátelském postoji (antagonismu) se svými přáteli a většina z nich nezajde dál.
- **Vyhýbání se.** Pokud se jedná o silnější předsudek, vede člověka k tomu, aby se vyhýbal příslušníkům dané skupiny. Nositel předsudku v tomto případě neubližuje.
- **Diskriminace** bývá často konativní aspekt předsudku. Zaujatá osoba např. vylučuje všechny příslušníky dané kultury z některých druhů zaměstnání, obytných čtvrtí atp.“ (Šišková; 1998) Pokud se diskriminační jednání promítne ve více oblastech např. na trhu práce, ve školství, v dostupnosti veřejných služeb, může vést až k sociálnímu vyloučení neboli k sociální exkluzi. K diskriminaci druhých nemusí docházet vždy vědomě či dokonce plánovaně. K diskriminačnímu jednání dochází často nevědomě, na základě určitých zvyklostí či obvyklé praxe.
- **„Fyzické napadání.** Předsudek může vyústit v násilné činy (např. drancování židovských hřbitovů).
- **Vyhlazování.** Jedná se o nejvyšší a nejzrůdnější projev negativních postojů vůči jiným skupinám (genocidy, pogromy, masakry).“ (Šišková; 1998)
Genocida je systematické vyhlazování jiného etnika. „Civilizované“ 20. století je označováno za „nejgenocidnější“ století v historii. Např. při arménské genocidě (1915-1923) bylo více než milion Arménů zavražděno osmanskými Turky. Během nacistického holocaustu za 2. světové války přišlo o život více než 6 milionů Židů. V roce 1994 začala genocida ve Rwandě proti tutsijské národnostní menšině. Dalším případem v 90. letech byly etnické konflikty na území bývalé Jugoslávie, které vedly až k etnickým čistkám proti bosenským muslimům. V rámci etnických čistek se jedno etnikum snaží donutit jinou etnickou populaci k odsunu za pomoci cílených násilností, zavražďování, obtěžování, teroristických útoků apod. Bohužel etnické čistky pokračují dál i do 21. století, např. v Súdánu v roce 2003 bylo zavražděno přes 70 tisíc obětí.

3.2.2 Stereotypy

Předsudky velmi často vychází z tzv. stereotypů. „Stereotypy představují tendenci připisovat ostatním určité charakteristiky na základě přiřazení dané osoby do určité sociální skupiny. Zároveň nebereme ohled na to, jaký člověk ve skutečnosti je. Kritéria přiřazení mohou být velice různá: např. demografická (pohlaví, věk), kulturní (podle příslušnosti k určité kultuře), profesní apod.“ (Šišková; 1998)

Stereotypy se liší od předsudků tím, že jsou vytvářeny kognitivně, tedy bez emocí.

Giddens (2009) popisuje stereotypy jako fixní a neměnné charakteristiky spojované s konkrétními skupinami lidí. „Některé stereotypy obsahují však zrno pravdy. Snadno se zakořeňují a těžko odstraňují a to i v případě, kdy jde o hrubé překroucení reality.“(Giddens; 2009)

Etnické a národní stereotypy

„Etnické a národní stereotypy jsou představy jednotlivce, jak o své vlastní etnické skupině, rasové skupině, či národu (tzv. autostereotypy), tak o jiných rasových a etnických skupinách, národech, národnostních menšinách (tzv. heterostereotypy). Základní charakteristikou stereotypů je to, že jsou obvykle zaujaté, zjednodušující, vztažené z jednotlivých zkušeností na celou skupinu, a setrvačné (přenášejí se z generace na generaci a obtížně se mění)“ (Průcha; 2011)

Dá se říci, že každému národu jsou přiřazovány určité stereotypy, které mohou být pozitivní, negativní, ale i neutrální. Často si vytváříme pozitivní představy a tím i pozitivní stereotypy o vlastním národu, k ostatním národům tak velkorysí nebýváme.

„Stereotypy nejsou však záležitostí veskrze negativní, tvoří součást našeho myšlení a umožňují nám rychlou a ve většině případů účinnou orientaci ve světě. Šetří nám čas, pomáhají nám zpracovat informaci, aniž bychom ji museli zkoumat z různých úhlů pohledu, aniž bychom museli zjišťovat všechny její souvislosti, celý její kontext. Absolutní nepředpojatost ve vnímání a vytváření úsudků není možná.“ (Projekt Varianty; 2002)

3.3 Tolerance

„Latinský termín „tolerantia“ značí uvědomělé soužití lidí jednoho světonázorového (náboženského, politického nebo filozofického) přesvědčení.“ (Machovec; 1995)

Ve staré latině znamenal tento pojem i trpělivost. Nejde však jen o život „vedle sebe“, tedy o respektování jinakosti bez jakékoliv lidské vzájemnosti. Skutečná tolerance se projevuje ve vzájemném soužití a spolupráci. Jedná se o laskavé připouštění názorů, postojů a chování odlišného založení. Nevnučujeme vlastní zvyklosti, ani se nerozčilujeme nad jinakostí druhých lidí. Opravdová tolerance tedy není jen pouhá pasivita, ale je to spoluúčast a také schopnost pomoci.

„Různorodá náboženská vyznání mohou vznikat pouze v zemích, kde již existuje určitá náboženská tolerance, současně zkušenost s náboženskou růzností může vést k posílení této tolerance.“ (Leontiyeva, Vávra; 2009) Může však ve skutečnosti na základě okolností dojít i k opaku, tedy ke snížení tolerance a potlačování odlišností.

„Takový negativní výsledek může nastat zejména za situace, kdy se propojují různé jinakosti – např. etnická, kulturní a náboženská.“ (Leontiyeva, Vávra; 2009) K této skutečnosti dochází v současné době v Evropě v případě muslimských migrantů.

3.4 Intolerance

Opakem tolerance je intolerance. Za intolerantní bývají považováni lidé, kteří rádi polemizují s druhými, vyhledávají spor, tvrdě a otevřeně vystupují proti názorům jiných, velice lpí na svém přesvědčení a jsou neochotní k ústupkům a kompromisům. Tyto sklony jsou však ve skutečnosti typické pro lidi myšlenkově a mravně velmi zralé, tedy pro lidi tolerantní. „Intolerantním se člověk stává nikoliv prudkostí polemiky či tvrdohlavostí vlastní pozice, ale teprve v okamžiku, kdy je proti protivníkovi ochoten použít jiných než duchovních a mravně čistých prostředků.“ (Machovec; 1995)

Rozhodně se nedá říci, že by člověk intolerantní byl bojovným a tolerantní nebojovným. Je tomu přesně naopak. „Člověk intolerantní se v jádře ideového zápasu bojí, proto jej chce vyloučit a ukončit všemožnými prostředky (i násilím,

zneužitím moci atd.), naopak člověk tolerantní se ideového zápasu nebojí, ale jej dokonce vyhledává. Vzhledem k tomu, že si je vědom své síly, neuchyluje se k použití „nečistých“ prostředků. S jinak smýšlejícími polemizuje, protože se o ně v podstatě hluboce zajímá. Člověk intolerantní s druhými nepolemizuje, nýbrž chce jim ze své domněle jediné oprávněné pozice diktovat „pravdu“, protože se o jinak smýšlející vůbec nezajímá a potřebu ideového zápasu nemá.“ (Machovec; 1995)

3.5 Kultura

„Kultura je kolektivním lidským výtvořem, vzniká a přetváří se v sociální interakci.“ (Hudečková, Zagata; 2012) Utváří se a udržuje spontánně nejprve v rodině - nápodobou, později mezi vrstevníky a cíleně ve školách. Velký vliv v procesu enkulturace mají také sdělovací prostředky, jejich široký záběr na diváky a posluchače celkově společnost sjednocuje a utváří společenské hodnoty, např. „co se nosí“, „jak být in“, „jak se chovat“ atd. Kultura je tedy naučená, nikoliv vrozená, je přenášena socializací z generace na generaci. Náleží k nejvýraznějším projevům mezilidské sociální interakce. Existuje kultura materiální (hmotné lidské výtvořy, např. kulturní památky, literatura, stavby, technologie) a duchovní (zvyky, tradice, hodnoty, náboženství, obřady, morálka, umění, instituce, právo). Celkově kultura utváří styl života lidí. Sdílené hodnoty a společné kulturní vzorce vytváří jednotný rámec skupinového jednání a vyvolávají vzájemnou důvěru a napomáhají komunikaci.

Kulturní odlišnost

Odlišný národnostní a etnický původ přináší s sebou jinou kulturu. Dá se říci, že čím vzdálenější jsou země od sebe, tím odlišnější jsou jejich zvyky, pravidla, normy, vzorce chování atd. Lidem, kteří se přistěhují do cizí země, to způsobuje určité potíže, někdy až tzv. kulturní šok. Může docházet ke vzájemnému nedorozumění či nepochopení při odlišné interpretaci významu neverbální komunikace např. gest a mimiky.

Je třeba si uvědomit, že vlivem rozdílného kulturního původu se často liší i pravidla komunikace, zdvořilostních projevů a chování, a snažit se rozdíly vnímat jako něco běžného a předcházet tak vzájemnému nedorozumění.

„Kulturní relativismus“ (Hrabáková; 2007)

Základní myšlenkou kulturního relativismu je, že považujeme jednotlivé kultury za rovnocenné, nedělíme je na lepší či horší. Chápeme, že kultura druhých lidí se vytvářela vlivem jiných společenských faktorů, odlišných životních, sociálních, geografických a historických podmínek, tedy ve zcela jiném prostředí. Pokud považujeme zvyklosti druhých za nepochopitelné, musíme brát v úvahu, že také jim bude dělat problém pochopit ty naše. Proto je velice důležitý vzájemný respekt obou stran.

Kulturní relativismus má dvě formy: umírněnou a extrémní. Extrémní kulturní relativismus bývá často kritizován pro své radikální zastávání se a zdůrazňování odlišností jednotlivých kultur. Takto vyhraněné lpění na vlastních odlišnostech však může v konečném důsledku překážet a bránit vzájemnému mezikulturnímu porozumění. Umírněný kulturní relativismus respektuje jedinečnost jednotlivých kultur, ale konstatuje, že existují obecná, univerzální pravidla (morálka, estetické cítění), která by měla být všeobecně platná pro všechny.

3.6 Národ, etnikum, národnost

„Z hlediska sociologického vymezení – podle Velkého sociologického slovníku (1996) je národ osobité a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území.“ (Průcha; 2011)
Národy jsou vymezovány kritérii společné kultury (společný jazyk, náboženství a dějiny), politického utváření (vlastní stát nebo autonomní postavení ve vícenárodním státě) a psychologickými kritérii (vědomí o své příslušnosti).

„Národ ve smyslu etnickém je soubor osob, obvykle se společným jazykem, společnou historií, tradicí a zvyky, společným územím a národním hospodářstvím. Národ ve smyslu politickém je společenství občanů určitého státu, tedy soubor osob se státní příslušností tohoto státu.“ (Průcha; 2011)

„**Etnikum** je skupina lidí, kteří mají společný původ, obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu.“ (Průcha; 2011) Mezi další kulturní znaky patří společné dějiny, náboženství, zvyky, tradice, styl oblékání, případně i zdobení těla. Zatímco rasa má svůj biologický význam, etnicita má především význam sociologický.

Národnost je příslušnost k určitému národu nebo etniku.

3.6.1 Etnocentrismus

Etnocentrismus rozhodně nepřeje existenci multikulturní společnosti. Jedná se o podezřívavost vůči cizincům, hodnocení cizí kultury vlastními měřítky. Lidé považují hodnoty a normy své kultury za jediné správné. Vůči cizincům se většinová společnost uzavírá a vytváří pomyslné i skutečné hranice. Typickým příkladem je separace do národnostních ghatt. Odezvou pak mohou být projevy násilí členů znevýhodněných skupin k dosažení zlepšení svého postavení. Podle Hudečkové a Zagaty (2012) je etnocentrismus postojem, který brání poznání jiných kultur a pochopení odlišnost ostatních lidí. Zabraňuje porozumění jiným kulturám.

Na druhou stranu však etnocentrismus „podporuje vnitroskupinovou soudržnost, přispívá k identifikaci jednotlivce s vlastní sociální skupinou a jejími hodnotami.“ (Pelcová a kol.; 2009) Tím v určité míře může být i významnou součástí sociální integrace.

Podle intenzity postoje rozlišujeme etnocentrismus *umírněný* a *agresivní*. Přestože umírněný směr trvá na výsadním postavení své kultury, vyznačuje se určitou tolerancí k odlišným kulturním projevům, toleruje existenci a práva jiných kulturních společností.

Agresivní směr je typickým příkladem netolerance. Propaguje nadřazenost vlastních kulturních hodnot nad ostatními. Vyloženě odmítá nebo přehlíží cizí kulturní projevy. Odlišné kulturní zvyky, normy a hodnoty považuje za nesprávné. „Agresivní etnocentrismus se často vyskytuje v podobě nacionalismu, rasismu nebo náboženského fanatismu.“ (Hrabáková; 2007) Z etnocentrismu vychází i xenofobie.

3.6.2 Xenofobie

S pojmem xenofobie se nyní v době migrační krize setkáváme čím dál častěji. Díky médiím, zejména televiznímu vysílání, internetu a dennímu tisku stává se problematika masové migrace a reakcí na ni předmětem mnoha zpráv, článků a diskuzí. Xenofobie je strach, obava či úzkost z neznámého, také distance až nepřátelství vůči tomu, co přichází z cizího prostředí, z lidí jinak vypadajících, odlišné kultury a životního stylu. Přeneseně znamená strach z cizinců. Tento strach je často iracionální, založen na základě předsudků a stereotypů. Příčinou tohoto strachu je především nedůvěra vůči všemu neznámému, neboť nevíme, co od těch druhých můžeme očekávat. Někdy však bývá vytvořen na základě nějaké špatné osobní zkušenosti, či zkušenosti někoho blízkého nebo známého.

Sociobiologové a etologové poukazují na skutečnost, že „strach a připravenost k útoku či úniku vůči „cizím“ jsou založeny na určité biologicky dané dispozici řady živočichů, a tedy i člověka. Z hlediska přežití je xenofobie přirozenou strategií, za jistých okolností byly a nadále existují reálné důvody k obavě před cizím.“ (Pelcová a kol.; 2009)

Xenofobní projevy mohou dosahovat různé intenzity v podobě ostražitosti až po zjevné nepřátelství a bývají ovlivňováni či posilováni masovou migrací, rychlou globalizací, probíhajícími sociálními a ekonomickými změnami vyvolávajícími nejistotu ve společnosti, existencí pravicových stran a hnutí a projevujícím se nacionalismem.

Xenofobie se stává nebezpečnou, když se rozlišení na „my“ a „oni“ změní na „my“ proti „nim“. Dále v případě generalizace, kdy všichni „oni“ jsou stejně ocejchováni. To pak může směřovat ke kolektivní vině a trestu. A pokud se pokročí k ideologizaci, stává se xenofobní přesvědčení legitimním a získává na argumentační síle.

3.7 Rasy a rasismus

Podle tělesných znaků, barvy pleti, barvy a typu vlasů, barvy a tvaru očí, tvaru lebky, obličej, nosu, rtů, ale i výšky a fyzických proporcí rozlišujeme tři základní rasové skupiny: europoidní, negroidní a mongoloidní.

„Rasy (plemena) jsou velké skupiny lidí s charakteristickými tělesnými znaky, které jsou dědičné, vytvořily se vlivem přírodního prostředí a vznikly původně v určitých geografických teritoriích: europoidní plemeno v Evropě a na Blízkém východě, negroidní plemeno v Africe, mongoloidní plemeno v Asii.“ (Průcha; 2011) V minulosti docházelo a v současnosti stále dochází vlivem migrace a válek k míšení ras, např. křížením europoidní a negroidní rasy vznikají tzv. mulati. Příslušnost člověka k určité rase ovlivňuje jeho sociální a kulturní zařazení ve společnosti.

„Rasismus je souhrnné označení pro takové jednání, které překračuje pouhé vnímání rasových odlišností a přetváří se v nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiné rasy.“ (Průcha; 2011) Toto chování se projevuje diskriminací ve smyslu hodnocení skupin lidí jako nadřazených a méněcenných, odpírání práv a příležitostí těm druhým. Může přerůst až v agresivní chování (verbální nebo fyzické) či násilí.“ Britský sociolog Anthony Giddens nepovažuje předsudek k jiné rase ani odmítavý postoj za rasismus. V dnešní době jsou však takovéto postoje a stereotypy za rasismus mylně považovány. Často to tak prezentují zejména média. Za rasismus však můžeme opravdu považovat až jednání poškozující druhou osobu na základě její etnické příslušnosti. Typické příklady rasismu jsou např. apartheid v Jihoafrické republice, německá politika za 2. světové války a rasová diskriminace v USA až do poloviny 20. století.

Rasistické postoje však rozhodně nevyvymizeli ani v dnešní multikulturní společnosti. Projevují se však sofistikovanějším způsobem tzv. „kulturním rasismem, tj. vylučováním konkrétních skupin zdůvodňuje kulturními rozdíly místo biologických argumentů.“ (Giddens; 2009)

3.8 Modely etnické integrace

„Existují tři hlavní modely etnické integrace, s jejichž pomocí se mnohonárodnostní společnosti snaží tyto problémy vyřešit: asimilace, model „tavícího kotlíku“ a konečně kulturní pluralismus neboli multikulturalismus. Je však třeba mít na paměti, že tyto modely nejsou nic jiného než ideální typy, a v praxi jsou tudíž v čisté podobě jen velmi obtížně dosažitelné“ (Giddens; 2009)

Asimilace

V případě asimilace se „přistěhovalci vzdávají svých původních obyčejů a zvyků a přizpůsobují své chování hodnotám a normám většinové společnosti.“ (Giddens; 2009) V rámci tohoto způsobu integrace cizinci přijímají a užívají národní jazyk země, do které se přistěhovali. Přizpůsobují se většinové společnosti přijetím její kultury a stylu života.

„Tavící kotlík“

V tomto modelu „tradice přistěhovalců nezanikají v původní populaci pod náporom těch dominantních, ale mísí se s nimi, čímž vznikají nové kulturní vzorce podléhající dalšímu vývoji.“ (Giddens; 2009) Typickým příkladem tohoto typu integrace jsou Spojené státy americké.

Kulturní pluralismus

Tento model umožňuje etnickým kulturám samostatnou plnoprávnou existenci a zároveň jejich rovnocenné začlenění do ekonomické i politické sféry života společnosti. „Výhonkem pluralismu je multikulturalismus, což je označení pro politiku umožňující harmonické soužití různých kultur či etnik.“ (Giddens; 2009) „Pluralismus znamená společný život v rozlišnostech a s rozlišnostmi; ale pouze tehdy pokud je opětován. Tolerance většinové společnosti může přispět k integraci menšin jen za předpokladu, že i tyto menšiny (druhá strana) prokáží vstřícnost vůči požadavkům, které soužití umožňují.“ (Pelcová a kol.; 2009) Rozhodujícím aspektem je kritérium vzájemnosti.

3.8.1 Multikulturalita a multikulturalismus

V této kapitole si vysvětlíme rozdíly mezi pojmy multikulturalita a multikulturalismus.

„**Multikulturalita** je označení pro reálný stav existence různých kultur, rasových, etnických, náboženských skupin ve světě. Tento stav je přirozený, na vůli a přáních lidí nezávislý.“ (Průcha; 2011)

„**Multikulturalismus** je ideologie, jejíž podstatou jsou názory o rovnocennosti lidských kultur, rasových a etnických společenství:

- Každá kulturní skupina má své zvláštnosti, které vytvářejí její svébytnost a tyto zvláštnosti by měly být uznávány příslušníky jiných kultur.
- Každá kultura je stejně hodnotná jako ostatní a přináší svůj specifický vklad do historie a rozvoje lidské civilizace.
- Příslušníci každé kultury musí mít rovnoprávné postavení a stejnou příležitost ke vzdělávání a uplatnění v životě jako příslušníci jiných kultur.“ (Průcha; 2011)

Tyto ideje se již uplatnily v oblasti politiky, jsou legislativně zaštiťovány a také v oblasti vzdělávání, kde byla provedena opatření na podporu přístupu dětí z etnických menšin a imigrantů ke vzdělávání.

„Koncept multikulturalismu je historicky výrazem nárůstu rozporů asimilačních modelů, které usilovaly o sjednocení všech „ras“ a kultur uvnitř daného státu, o překonání znevýhodnění a odlišnosti bránících svobodě jedinců. Ve společnosti multirasové jsou etnické či rasové rozdíly kompenzovány asimilací – přijetím jednotného kulturního modelu; barva kůže nebo etnický původ nikomu nesmí bránit v přístupu k těm rolím, které jsou ve veřejném prostoru privilegovanou kulturou definované jako „nejvyšší“. Naopak jádrem multikulturalismu je „uznání druhého jako druhého“ a to znamená uznat jeho právo „nebýt jako my“, nechtít být „jedním z nás“, netoužit po roli v naší společnosti.“ (Leontiyeva, Vávra; 2009)

Myšlenky multikulturalismu respektují lidská práva, jsou ušlechtilé, v souladu s morálními principy demokratické společnosti. Podle Průchy (2011) „se však v praxi ideologie multikulturalismu střetává s vyhraněnými rozdílnostmi etnických, rasových a náboženských společenství, které nejenže zabraňují jejich nekonfliktnímu soužití, ale vedou dokonce k válkám, jako např. dlouholeté ozbrojené

konflikty mezi Palestinci a Izraelci nebo mezi katolickými a protestantskými populacemi v severním Irsku.“ Na rizika multikulturní společnosti upozorňuje také Příbáň: „který říká, že multikulturní společnost, která spoléhá jen na obecné přijetí minimální politické kultury, je ohrožena tím, že se začnou kultury uzavírat do sebe, vytváří se tzv. mozaikový multikulturalismus, kde se komunikace mezi kulturami vytrácí. V situaci uzavírání kultur pak narůstá nebezpečí i politického zneužití izolující se kultury.“ (Pelcová a kol.; 2009) Typickým příkladem je islám v militantní podobě.

Multikulturní výchova

„Multikulturní výchova nevznikla zcela spontánně, nýbrž se vyvinula v důsledku naléhavosti určitých společenských problémů. Zejména v USA se od 60. let minulého století projevovaly snahy zmírňovat rasové konflikty, především mezi bělošskou a černošskou populací, které měly v této zemi dlouhodobé trvání. Navíc se v USA projevovaly i problémy v soužití bělošských Američanů s příslušníky jiných etnik, zejména imigrantů ze Střední a Jižní Ameriky a z Asie, což dohromady vytvářelo složitou multietnickou situaci. Proto se začaly objevovat pokusy o nápravné akce a programy, jež měly napomáhat k zlepšení vztahů mezi lidmi různých etnik a ras.“ (Průcha; 2011)

Podobná situace probíhala i v Kanadě, která je také velmi kulturně a jazykově rozmanitá. Docházelo také k problémům v soužití různých etnických kultur, z tohoto důvodu se začaly realizovat na školách speciální, prakticky zaměřené, multikulturní programy, které měli přispět k lepšímu vzájemnému soužití v zemi.

Dále se začala multikulturní výchova šířit i do škol v ostatních zemích. K nám se tento směr dostal v 90. letech 20. století.

V roce 2001 byla multikulturní výchova zařazena do dokumentu *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha*. Obsah multikulturní výchovy je formulován v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Multikulturní výchova není vyučována jako samostatný předmět, ale jako průřezové téma se obvykle propojuje s jazykovými předměty, zeměpisem, dějepisem a občanskou výchovou.

Cílem multikulturní výchovy je předcházet xenofobii a rasismu, odstraňovat bariéry mezi jednotlivými národy, přiblížit dětem styl života lidí pocházejících

z ostatních zemí, umožnit pochopit kořeny odlišnosti jiných národů, jejich zvyky a tradice, ale také uvědomit si vlastní kulturní vzorce a porozumět sobě i světu a to vše nenásilnou, přirozenou formou výuky. Jedná se tedy o výchovu kulturní a hodnotovou. „Jde o to vybudovat v dítěti opěrný systém hodnot, které mu umožní pěstovat vlastní identitu – osobní, morální, kulturní, národní, ale neuzavírat se v ní. Rozumět všemu, co ovlivňuje vlastní jednání a jednání druhého ke mně. Mám – li se vůči někomu vymezovat, musím vědět, kým jsem, jaké jsou mé možnosti.

Zda chci například žít v Evropě obklopené zbídačelým, nepřátelským světem, který klepe na dveře a kterému nechci, nebo se bojím odemknout.“ (Pelcová a kol.; 2009) V tomto případě přestává být multikulturní výchova volbou, ale stává se nutností.

„Šišková (1998) uvádí, že se multikulturní výchova zabývá prostřednictvím různých cílů problematikou setkávání kultur. V obecné rovině jde o témata společenskovedních oborů, které mají v zásadě sociologický, psychologický a kulturologický základ. Definuje základní pojmy, věnuje se charakteristice různých kultur, jejich srovnávání, sledování změn v důsledku jejich setkávání, vztahům mezi příslušníky konkrétních kultur a jejich důsledkům, zabývá se multikulturalitou a multikulturalismem a také interkulturní výchovou.“

„Předpokládá se, že multikulturní výchova, která je zaměřena především kognitivně, může vytvářet poznatky jednotlivce a ovlivňovat či měnit již vytvořené názory jednotlivce vztahující se k jiným etnikům, národům, rasám apod.“ (Průcha; 2011) Toto však Průcha pokládá čistě za teorii, v praxi je situace poněkud odlišná: „Psychologické a jiné výzkumy dokládají, že změna již vytvořených postojů je složitý proces, obtížně proveditelný.“ (Průcha; 2011)

4 Multikulturní společnost v ČR

V letech 1948 až 1989 bylo tehdejší Československo jako součást východního bloku izolováno ve velké míře od vnějšího světa. Imigrací tedy po desítky let nebylo zasaženo. V té době nejtypičtějším příkladem soužití majoritní společnosti s etnickou menšinou bylo soužití „Čechoslováků“ s Rómy. V roce 1989, kdy Česká republika otevřela své hranice a tím umožnila cestování do zahraničí a cizincům přístup do naší republiky, se situace náhle zcela změnila. Postupně přestávala být Česká republika pro migranty pouze přestupní „stanicí“, ale stala se pro mnohé zemí cílovou. Imigranti přichází do Čech z různých důvodů. V případě, že ve své vlasti postrádají pracovní uplatnění, či strádají v důsledku nízké životní úrovně, hledají u nás práci a lepší ekonomické a životní podmínky. Často opouští svou zemi z potřeby náboženské svobody či svobody projevu, případně i z důvodu ztráty domova a bezpečí v důsledku ozbrojených konfliktů ve své vlasti. Stěhují se sem nejen dospělí lidé, ale spolu s nimi také jejich děti, které pak nastupují do běžných českých škol a oproti spolužákům bývají znevýhodněni horší znalostí českého jazyka a mívají potíže s porozuměním. Jejich snahou je začlenit se do české společnosti. Adaptace může být velmi náročná vlivem stresu z migrace, kulturní odlišnosti a obav z přijetí či nepřijetí majoritní společností. Již na téměř každé škole se učí děti jiné národnosti, což může být pro ostatní spolužáky přínosem. Poznají např., že mají podobné zájmy, stejné potřeby či problémy jako oni, a stávají se jejich kamarády, a pak vůbec nerozhoduje, odkud jsou, zda mají jinou barvu pleti a jiné zvyky.

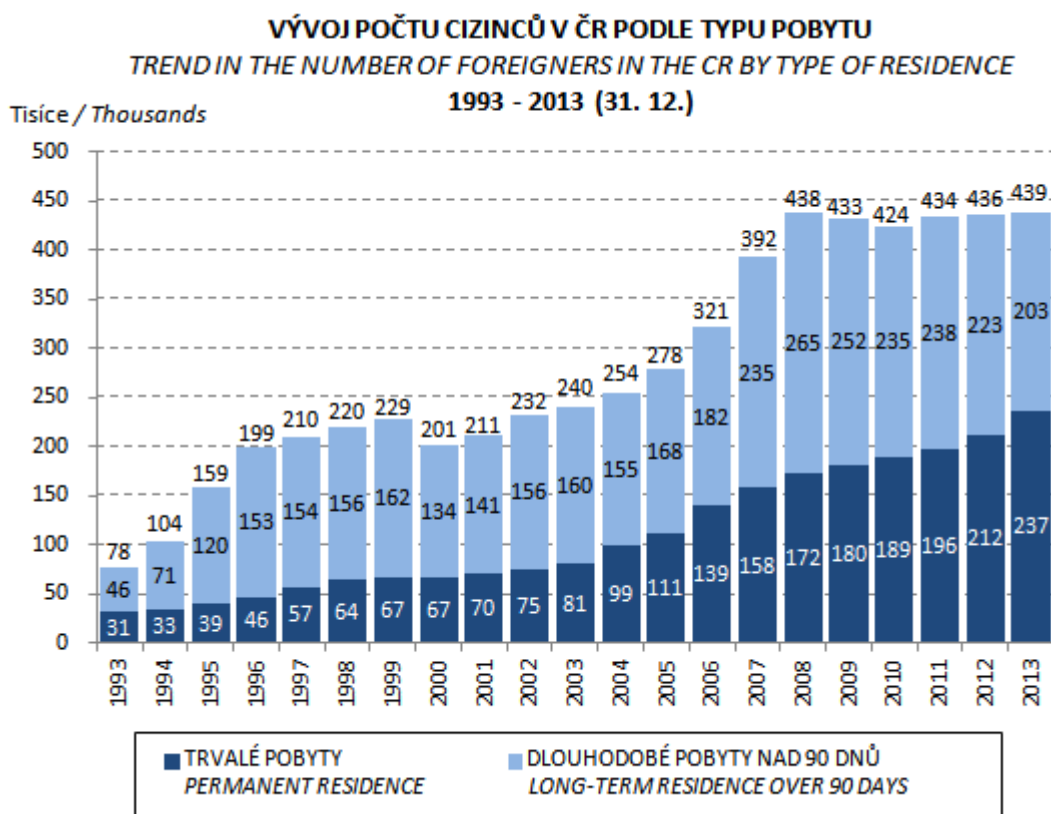
„Dle informací Českého statistického úřadu do roku 2006, a zejména 2006 – 2008 Česká republika zaznamenávala poměrně vysoké meziroční přírůstky zejména ekonomicky motivované migrace. V České republice pracovalo ke konci roku 2008 přes 285 tis. cizinců.

Od roku 2009 do roku 2014 se růst nově příchozích cizinců omezil a byl zaznamenán dokonce meziroční pokles.“

Počet nabytých občanství České republiky

„Český statistický úřad (2015) uvádí, že za posledních 15 let získalo státní občanství České republiky téměř 50 tisíc cizinců. Nejpočetnější skupinou jsou Slováci (50,2%), další v pořadí jsou Ukrajinci (12,7%), Poláci (4%), Rusové (2,8%), Rumuni (2,5%), Vietnamci (2,1%). Avšak získávání státního občanství České republiky Slováci se od roku 1999 prudce snížilo. Zatímco v roce 1999 jich bylo uděleno 6 278, v roce 2013 bývalým slovenským občanům bylo uděleno pouze 270 státních občanství České republiky.

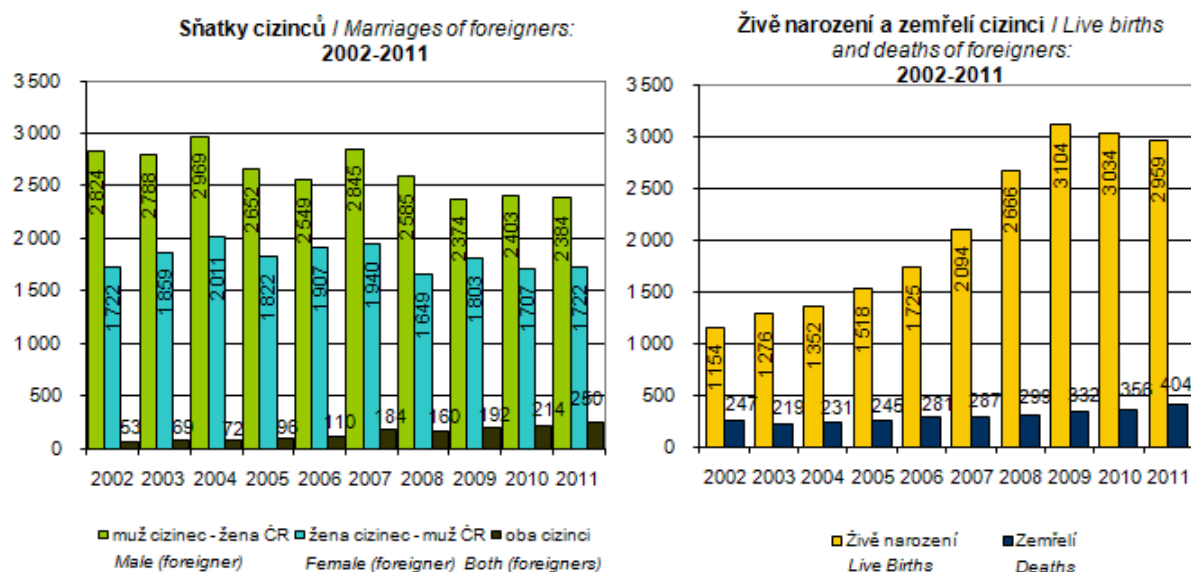
Následující graf ukazuje vývoj počtu cizinců v České republice podle typu pobytu trvalého a dlouhodobého (nad 90 dnů) v letech 1993 – 2013.

Obr. 1 Český statistický úřad. [online] [2015-03-25]

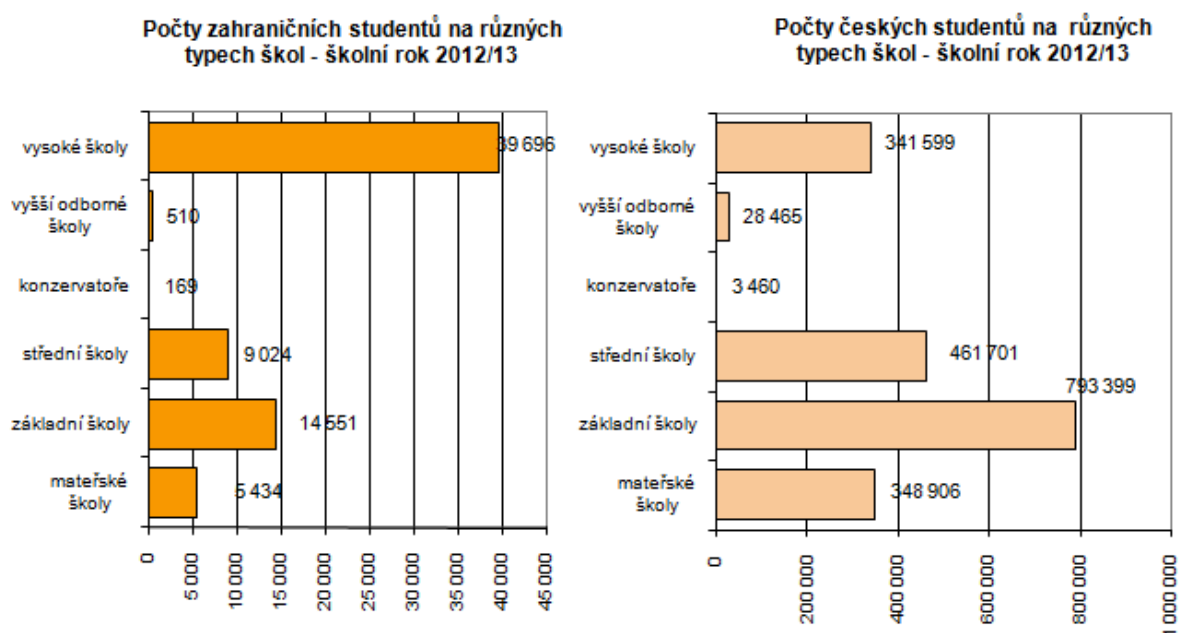
Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>

Následující grafy představují jednotlivé demografické události v České republice: sňatky cizinců navzájem, ale i sňatky cizince s Češkou a Čecha s cizinkou v letech 2002 – 2011, dále v těchto letech počet živě narozených dětí a počet zemřelých cizinců. Poslední dva grafy zobrazují počty českých a zahraničních studentů na různých typech škol na našem území ve školním roce 2012/2013.

Obr. 2 Český statistický úřad. [online] [2015-03-25]

Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_demogr_udalosti

Obr. 3 Český statistický úřad. [online] [2015-03-25]

Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_vzdelavani

4.1 Národnostní menšiny v ČR

Legislativa České republiky zaštiťuje problematiku národnostních menšin od vzniku České republiky dne 1. 1. 1993, tehdy základním právním aktem pro tuto oblast byla Listina základních práv a svobod.

1. 2. 1995 Česká republika přijala ve Štrasburku „Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin“. Parlament České republiky s Úmluvou souhlasil a tím byla schválena dle čl. 39 odst. 4.

V České republice je národnostní menšina definována Zákonem o právech příslušníků národnostních menšin č. 273/2001 Sb., tzv. menšinovým zákonem: „Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početnou skupinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování vlastní svébytnosti, jazyka a kultury.“ (Průcha; 2011)

„Zákon reagoval na zvýšení imigrační intenzity a změnu národnostní skladby imigrantů. Klade velký důraz právě na definici pojmu národnostní menšina a příslušník národnostní menšiny. Jako svůj poradní a iniciační orgán v rámci problematiky národnostních menšin ustavila menšinovým zákonem Radu vlády pro národnostní menšiny (2001).“ (multikulturazlin; 2015)

Národnostní menšiny v České republice jsou tradiční s dlouhou historií na našem území: německá, polská, ukrajinská, romská a dále menšiny novější, které se přistěhovaly na naše území ve 20. století: běloruská, bulharská, maďarská, rusínská, ruská, řecká, slovenská, srbská, vietnamská. V 16. století přišli do Čech Chorvaté, kteří však netvoří u nás příliš početnou menšinu. Migrační vlny přispívají k etnické a kulturní rozmanitosti společnosti, mají vliv na její demografickou, sociální a ekonomickou dynamiku.

Rozdíl mezi národnostní menšinou a etnickou menšinou je ten, že národnostní menšina je legislativně uznána, zatímco etnická menšina je chápána jako etnická skupina a legislativně uznána není, přestože žije jako minoritní skupina ve většinové společnosti. Příslušníci menšiny projevují mezi sebou skupinovou solidaritu a vzájemnou sounáležitost.

4.2 Integrace cizinců na území České republiky

Dle českého zákona je cizinec každý imigrant, který pobývá krátkodobě či dlouhodobě na území České republiky, ale nemá české občanství. 11. 12. 2000 byla přijata usnesením vlády České republiky č. 1266 *Koncepce integrace cizinců*. Aktualizována byla usnesením vlády ČR 8. 2. 2006 a dne 23. 7. 2008 byla hlavní role její realizace převedena z MPSV (Ministerstva práce a sociálních věcí) na MV (Ministerstvo vnitra). Do realizace Koncepce integrace cizinců se zapojují další instituce: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo pro místní rozvoj a Ministerstvo kultury a také nestátní neziskové organizace.

„Základní cílovou skupinou integrace cizinců jsou občané třetích zemí, pobývajících legálně na území ČR, kteří nejsou žadateli ani poživateli mezinárodní ochrany, a ve výjimečných krizových případech také občané EU. Pro integraci

azylantů jsou určena specifická opatření Státního integračního programu.“ (Integrace – Ministerstvo vnitra České republiky; 2015) Politika integrace cizinců je nedílnou součástí legální migrační politiky, přizpůsobuje se vývoji migrace. Vlivem rostoucí globální migrace se téma přistěhovalectví stává klíčovým politickým tématem.

„Ministerstvo vnitra podporuje akce ke vzájemnému poznávání cizinců a majority, zaměřené na zmírnění xenofobních postojů vůči cizincům, a systematicky podporuje zvyšování odborných a interkulturních kompetencí pracovníků v kontaktu s cizinci.“ (Integrace – Ministerstvo vnitra České republiky; 2015)

„Cílem aktivit integrační politiky je předcházet vytváření uzavřených komunit imigrantů, společenské izolaci a sociálnímu vyloučení cizinců, dále zachování soudržnosti a harmonické nekonfliktní soužití všech obyvatel země.“ (Integrace – Ministerstvo vnitra České republiky; 2015) Předpoklady pro úspěšnou integraci cizinců v České republice jsou: ekonomická soběstačnost cizince a jeho orientace ve společnosti, znalost českého jazyka a vzájemné vztahy cizinců s majoritní společností. Integrace se uskutečňuje zejména na regionální a lokální úrovni. Kraje a obce informují ústřední orgány státní správy o fungování integrační politiky, o situaci, případně o problémech v daném regionu. Zřizují se regionální centra na podporu integrace cizinců. Tato centra slouží jako informační a poradenská střediska pro cizince.

Uprchlíci

„Podle Úmluvy o právním postavení uprchlíků (1951) a Protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků (1967) je uprchlík definován jako osoba, která „se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodu rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti...“ (multikulturazlin; 2015)

Vzhledem k současné migrační krizi jsou země EU nuceny zpřísnit vstup běženců na své území, dochází k tzv. ilegální migraci, neboť lidé vstupují na území daného státu bez zákonného povolení. Dalším doprovodným nelegálním problémem současnosti je vzkvétající, velmi výnosný obchod - „pašování lidí“.

5 Výzkumné šetření

Sociologická šetření na výzkum postojů k jiným národnostem se realizují již několik desítek let. Průzkumy se začaly provádět již ve 20. letech minulého století v USA, neboť v té době připlouvalo do Ameriky obrovské množství přistěhovalců. Předsudky Američanů vůči jiným národnostem se od té doby až po současnost snižovaly a stále snižují.

V dnešní společnosti se cizinci již stali součástí našeho každodenního života. To však vyvolává často negativní postoje a předsudky, zejména u dospělé populace, která nebývá již tolik přizpůsobivá ke změnám, jako např. mladí lidé studující v současné době na středních školách. Hodně negativních postojů lze shlédnout formou anonymních často primitivních vyjádření v diskusním fóru na internetu. Dle již uskutečněných sociologických výzkumů se dá říci, že vzdělaní lidé vyjadřují méně negativních mínění o příslušnících jiných národností, to ovšem nemusí znamenat, že tomu tak skutečně je, ale může to být tím, že umí své předsudky lépe skrývat, neboť se chtějí jevit tolerantními, tedy se projevují způsobem, aby bylo jejich jednání společensky žádoucí. Hodně dospělých vidí v přílivu imigrantů ohrožení a poukazují na takové skutečnosti, že cizinci berou Čechům práci (např. výsledky výzkumného šetření v publikaci *Postoje k imigrantům*) a snižují výši mzdy, neboť jsou často ochotni pracovat za menší mzdové ohodnocení. Jakoby ale neviděli „druhou stranu mince“, že cizinci často u nás nastupují na pracovní místa, která jsou společností nízko hodnocena, tedy nemají takovou prestiž. Často se jedná o povolání fyzicky a časově dost náročná a většina Čechů o takové pracovní pozice zájem nemá. Podle sociologa Alfreda Schutze, který se stal za 2. světové války sám emigrantem díky svému útěku před nacismem, „je situace imigranta podobná situaci žadatele o přijetí do uzavřeného klubu, nastávajícího zetě, který chce být přijat v rodině své budoucí manželky, farmářského synka vstupujícího na univerzitu, obyvatele města, který se usadí ve venkovském prostředí apod. Všichni jsou cizinci v tom smyslu, že se pokoušejí a musejí se pokoušet interpretovat kulturní vzorce skupiny, jíž se chtějí stát členy. Pro imigranty, „cizince v cizí zemi“, je tato situace vyhrocena v tom smyslu, že se týká všech sfér života.“ (Leontiyeva, Vávra; 2009)

Výzkumné šetření je zaměřeno na generaci dnešních středoškolských studentů a jeho cílem je zjistit, do jaké míry jsou ovlivňováni předsudky a stereotypy osmnáctiletí a devatenáctiletí lidé, jaké zaujímají postoje k cizincům a lidem odlišného původu a odlišné kultury. Dále zkoumá míru tolerance studentů k imigrantům. Dotazníkové šetření č. 1 proběhlo se studenty čtyř rozdílně specializovaných středních škol v Mladé Boleslavi. Zúčastnili se jej studenti 4. ročníku gymnázia, obchodní akademie, střední průmyslové školy a středního odborného učiliště - strojírenského zaměření. Celkem vyplnilo dotazník 50 respondentů, z toho 30 dívek a 20 chlapců. Z gymnázia se zúčastnilo výzkumného šetření 20 studentek a 15 studentů, z obchodní akademie 5 dívek, ze střední průmyslové školy 5 chlapců a ze středního odborného učiliště 5 dívek.

5.1 Střední školy

Gymnázium Dr. Josefa Pekaře

Škola s rozsáhlou historií a třistaletou tradicí byla pojmenována po významném historikovi dr. Josefu Pekařovi. Škola nabízí středoškolské všeobecné vzdělání v osmiletém a čtyřletém studiu zakončené maturitní zkouškou. Na základě volitelných předmětů si studenti dle zájmu vybírají své zaměření např. humanitní, přírodovědné aj. Studenti mohou navštěvovat přímo na škole zájmové kroužky různého zaměření. Nabídka je opravdu široká: sportovní aktivity, odborné či umělecké kurzy. Škola pořádá pro studenty četné zájezdy do zahraničí i výměnné pobyty s partnerskou německou školou Lisellote – Gymnasium v Manheimu.

Obchodní akademie

Obchodní akademie nabízí čtyřletá denní studia oborů „**Obchodní akademie**“ a „**Ekonomické lyceum**“ zakončená maturitní zkouškou. V rámci studijního oboru „Obchodní akademie“ jsou profilovými předměty cizí jazyky, účetnictví, ekonomika, dále písemná a elektronická komunikace a informační technologie.

V rámci oboru „Ekonomické lyceum“ jsou profilovými předměty také cizí jazyky, ekonomika a informační technologie, ale dalšími jsou matematika a základy

společenských věd. Škola každoročně pořádá pro studenty nejen zahraniční zájezdy, ale zprostředkovává a organizuje v zahraničí i pracovní stáže studentů.

Střední průmyslová škola

Střední průmyslová škola nabízí čtyřletá studia v rámci studijních programů: „**IT systémy ve strojírenství**“, kde profilovými předměty jsou: strojírenská technologie konstruování na počítačích, CNC programování, stavba a provoz strojů. „**Silniční doprava**“ má za profilové předměty: silniční vozidla a provozuschopnost dopravních prostředků. „**Strojírenská technická administrativa**“ zahrnuje jako hlavní předměty: strojírenskou technologii části strojů a mechanismy, ekonomiku a účetnictví. „**Informační technologie**“ jsou zaměřeny na počítačové sítě a programování a vývoj aplikací. Obory v rámci těchto studijních programů jsou zakončené maturitní zkouškou. Žáci třetích ročníků mají možnost absolvovat v rámci studia zahraniční odbornou praxi.

ŠKODA AUTO a. s., Střední odborné učiliště strojírenské

Toto odborné učiliště nabízí řadu studijních oborů čtyřletých, maturitních a tříletých, zakončených získáním výučního listu, ale i nástavbová studia. Naši respondenti studují v rámci studijního programu „**Provoz a ekonomika dopravy**“ čtyřletý studijní obor „**Průmyslový logistik**“. Škola realizuje pro studenty výměnné pobyty v rámci vzdělávacího programu Evropské unie Erasmus. Stáže probíhají na odborných školách v Německu a v závodech VW.

5.2 Tvorba dotazníkového šetření

Dotazník č. 1 jsem vytvořila s cílem zjistit, zda se čeští studenti setkávají se studenty z národnostních menšin, jak dobře se s nimi znají a jaké k nim zaujímají postoje, zda jim vadí příliv cizinců na naše území, do jaké míry tolerují odlišnosti jiných, co si myslí o rasismu a xenofobii, zda se setkali s projevy rasismu či xenofobie. Otázky věnované jednotlivým národnostním menšinám zjišťují, jaké informace mají respondenti o těchto menšinách, zda jsou ovlivňováni stereotypy či mají určité předsudky k uvedeným skupinám.

Dotazník obsahuje uzavřené i otevřené otázky. Uzavřené otázky dávají jednoznačné odpovědi, které se dají zpracovat a vyhodnotit v tabulce. Otevřené otázky umožňují respondentovi vyjádřit konkrétněji své názory a postoje. Poskytují velice zajímavé informace ke zkoumané problematice. Nevýhodou odpovědí na otevřené otázky je jejich obtížné vyhodnocení, proto ve své práci cituji některé názory studentů, shrnuji nejčastější odpovědi, které v některých případech se shodovaly či byly podobné, a poté vyhodnocuji. Otevřené otázky byly vytvořeny tak, aby byl poskytnut studentům co největší prostor pro vyjádření svých názorů a postojů. Dotazník jsem před odesláním vyzkoušela na jedné studentce čtvrtého ročníku gymnázia splňující podmínky cílové skupiny, na kterou je výzkumné šetření zaměřeno. Dotazník byl vyhodnocen jako srozumitelný, přiměřeně časově náročný a zaměřený na národnostní menšiny, se kterými se čeští studenti setkávají na středních školách a ve svém volném čase nejvíce. Poté jsem vytvořený dotazník rozeslala na sociální síť respondentů. Vyplněné dotazníky se mi vraceli zpět průběžně během února až března 2015.

V průběhu roku 2015 se vyhrotila situace v islámských zemích na území: Sýrie, Iráku, Iránu, Jemenu, Libye. Egypt a Tunisko jsou také postiženi vlnou násilí islámských radikálů. V Sýrii probíhá již několik let občanská válka. Média jsou stále zaplavována novými zprávami o vraždění a hrůzách, které páchají příslušníci islámského státu na nevinných civilistech, včetně žen a dětí. Jejich bezohlednost a nekulturnost se projevuje na ničení kulturních a historicky cenných památek.

Následkem všeho je masová migrace uprchlíků z oblasti tzv. Islámského státu, vyhlášeného Chalifátu, který zahrnuje části území dnešní Sýrie a Iráku, dále pak z území Afganistanu, kde rovněž panují válečné nepokoje. Dalšími migranty jsou lidé z Afriky, kteří neustále připlouvají na svých plavidlech po Středozemním moři. Migrace do zemí Evropské Unie se stala nejnaléhavějším politickým a společenským problémem. Díky evropské integraci mnohé země po přijetí Schengenské dohody (1995) zrušily kontroly na hranicích s ostatními státy Evropské unie a tato změna ovlivnila ilegální imigraci do EU a usnadnila probíhající nezákonné převádění osob přes hranice. Celkově současná situace zvýšila u evropské veřejnosti nesnášenlivost vůči islámskému náboženství, muslimům a jejich kultuře, xenofobii vůči imigrantům i strach z násilí bojovníků za Islámský stát, kteří by se mohli infiltrovat mezi tyto běžence.

Z tohoto důvodu jsem vytvořila v květnu 2015 dotazník č. 2 specializovaný na tuto problematiku, abych zjistila aktuální postoje studentů k odlišnostem konkrétní, extrémně odlišné kultury a míru tolerance či nesnášenlivosti k přílivu migrantů. Druhý dotazník jsem vypracovala odlišnou formou, vytvořila jsem jej na webových stránkách na www.surveymonkey.com. Odkaz na dotazník jsem poslala vybraným 15 studentům gymnázia, neboť respondenti z gymnázia Dr. Josefa Pekaře vykazovali v předchozím průzkumu velkou toleranci k jiným národnostem a zajímalo mne, jaké postoje zaujmou k aktuální, velice diskutované a medializované problematice.

5.3 Výsledky

Odpovědi respondentů jsou uvedeny u jednotlivých otázek dotazníkového šetření.

Kapitola je rozdělena na dvě části: dotazník č. 1 a dotazník č. 2.

Na závěr každé části je vypracováno shrnutí výsledků šetření.

1. Dotazník

1) Setkal/a ses ve svém okolí s rasistickým chováním vůči etnickým menšinám?

	<i>GYMNÁZIUM</i>	<i>OA</i>	<i>SPŠ</i>	<i>ŠKODA</i>	<i>DÍVKY</i>	<i>CHLAPCI</i>
Ano, vícekrát	6	1	0	1	6	2
Ano, ojedinele	25	3	2	2	20	12
Ne	4	1	3	2	4	6

Na tuto otázku odpovědělo celkem: 8 respondentů: ano, vícekrát.

32 respondentů: ano, ojedinele.

10 respondentů: ne

Z tohoto šetření je patrné, že s rasistickými projevy v okolí se setkala většina respondentů, tj. 80 %.

2) Jaký je tvůj názor na rasismus? Jak bys jej charakterizoval a jaký je tvůj postoj k rasismu?

Dle odpovědí na tuto otázku se studenti nepovažují za rasisty, naopak rasismus odsuzují, považují jej za nesmyslný, vnímají ho jako urážku rasy, původu člověka. Charakterizují jej jako nesnášenlivost jedné rasy ke druhé. Považují jej za závažný dlouhodobý společenský problém. Shodují se, že lidé by se neměli soudit podle rasy a původu, ale podle činů a chování. Z tohoto důvodu někteří projevují výhrady vůči

Romům, právě kvůli jejich nevhodnému chování, jsou proti pozitivní diskriminaci Romů. Jeden student uvedl, že v dnešní multikulturní společnosti se již rasismus vytrácí. Jedna studentka naopak odpověděla, že narážky na barvu pleti či vzhled jsou bohužel čím dál častější, ona osobně nikoho neodsuzuje, dokud ho nepozná.

Jeden student uvedl, že v dnešní době bývají označováni za rasisty i lidé, kteří lpí na svých národních hodnotách a tradicích své země a nevěří v bezkonfliktní fungování multikulturního světa všech národů. Většina národností dokáže žít spolu bez problémů, ale v případě národů vyznávajících výbojně islámské náboženství ukazují historické i současné události, že to bohužel nelze.

3) Jaký je tvůj názor na xenofobii (strach z neznámého – nesnášenlivost vůči cizincům)? Jaký je tvůj postoj ke xenofobii?

Studenti uvedli, že xenofobii neprožívají, ve většině případů chlapci považují tento strach za nesmyslný, neopodstatněný a nepochopitelný. Cituji jednu odpověď „Mám rád cizí lidi.“ Považují xenofobii za variantu rasismu, kdy zde nejde výhradně o etnicitu, ale je to projev nesnášenlivosti vůči všemu odlišnému. Dokáží tento projev pochopit v případě, že se cizinci odmítají přizpůsobit kultuře země, do které se přistěhují. Některé dívky považují strach a úzkost z neznámého za přirozený, ale samy ho také neprožívají, spíše tento strach závisí na osobních zkušenostech. Některé studentky zmiňují současnou agresi a brutalitu příslušníků islámského státu a projevují v tomto případě oprávněné obavy z nich. Jedna studentka uvedla příklad špatných zkušeností cizinců při návštěvě České republiky, Cizinci zde bývají okrádáni místními taxikáři a kapsáři. I takovéto situace, pokud se objevují ve větší míře, mohou vyvolat nesnášenlivost mezi jednotlivými národy.

Jeden student uvedl, že pod nálepkou xenofobie se často ukrývají oprávněné obavy, které by se rozhodně neměly podceňovat. Politici bohužel mívají tendenci vzdálené hrozící nebezpečí zlehčovat a navozovat dojem, že nám tady nic nehrozí. Tím se ale zlo, které páchají islámští bojovníci, stále rozrůstá a nebezpečí pro ostatní národy se přibližuje a roste. Nazývat strach z Islámu hysterickou xenofobií vyvolanou médií je dost nezodpovědné.

4) Vadí ti, že se do České republiky stěhují cizinci?

	<i>GYMNÁZIUM</i>	<i>OA</i>	<i>SPŠ</i>	<i>ŠKODA</i>	<i>DÍVKY</i>	<i>CHLAPCI</i>
Rozhodně ano	2	1	2	3	4	4
Spíše ano	2	1	2	1	4	2
Spíše ne	20	3	1	0	11	13
Rozhodně ne	11	0	0	0	10	1
Jiná odpověď	0	0	0	1	1	0

Na tuto otázku odpovědělo celkem: 8 respondentů: rozhodně ano

6 respondentů: spíše ano

24 respondentů: spíše ne

11 respondentů: rozhodně ne

1 respondent: jiná odpověď

Na otázku č. 4 odpovědělo 70 % respondentů, že jim nevadí imigrace cizinců do České republiky. Jinou odpověď zvolila jedna dívka ze Středního odborného učiliště strojírenského ŠKODA AUTO, která do dotazníku dopsala: „Záleží na tom, o jakou národnost se jedná“.

5) S jakými národnostními menšinami jsi se setkal/a či se setkáváš ve škole?

Studenti se setkávají ve škole s následujícími příslušníky národnostní menšiny, dle četnosti: nejčastěji s vietnamskými spolužáky, dále s Ukrajinci, Rómy, Rusy, Slováky, Poláky, Arménci a Číňany.

6) Chtěl/a bys sedět v lavici se spolužákem z národnostní menšiny?

	<i>GYMNÁZIUM</i>	<i>OA</i>	<i>SPŠ</i>	<i>ŠKODA</i>	<i>DÍVKY</i>	<i>CHLAPCI</i>
Rozhodně ano	4	0	0	0	3	1
Spíše ano	24	3	3	2	21	11
Spíše ne	5	2	2	3	5	7
Rozhodně ne	0	0	0	0	0	0
Jiná odpověď	2	0	0	0	1	1

Na tuto otázku odpovědělo celkem: 4 respondenti: rozhodně ano

32 respondentů: spíše ano

12 respondentů: spíše ne

0 respondentů: rozhodně ne

2 respondenti: jiná odpověď

Na otázku č. 6 odpovědělo kladně 76% respondentů. Jinou odpověď napsali chlapec a dívka gymnázia, kteří odpověděli podobně, že národnostní kritérium není rozhodující.

7) Kamarádíš se ve škole s příslušníky národnostní menšiny?

	<i>GYMNÁZIUM</i>	<i>OA</i>	<i>SPŠ</i>	<i>ŠKODA</i>	<i>DÍVKY</i>	<i>CHLAPCI</i>
Ano, patří mezi mé nejlepší kamarády	9	2	0	0	10	1
Ano	22	2	2	1	14	13
Ne	4	1	3	4	6	6

Na otázku č. 7 odpovědělo celkem:

11 respondentů: ano, patří mezi mé nejlepší kamarády.

27 respondentů: ano

12 respondentů: ne

Kladně odpovědělo 76% respondentů.

8) Trávíš volný čas s příslušníky národnostní menšiny?

	<i>GYMNÁZIUM</i>	<i>OA</i>	<i>SPŠ</i>	<i>ŠKODA</i>	<i>DÍVKY</i>	<i>CHLAPCI</i>
Ano, často	8	1	0	1	9	1
Ano	17	2	1	1	9	12
Ne	10	2	4	3	12	7

Na tuto otázku odpovědělo celkem: 10 respondentů: ano, často.

21 respondentů: ano

19 respondentů: ne

Na otázku č. 8 odpovědělo kladně 64 % respondentů.

9) Charakterizuj vlastnosti osob slovenské národnosti.

Citují odpovědi studentů: „Lidé jako my, umí se víc bavit“, „Bratři Slováci“. Ženy mají dobrý vkus, některé jsou poměrně dominantní. Nejčastěji byli hodnoceni jako milí, slušní, zábavní, přátelští, impulzivní, vstřícní, ale někteří muži se sklony k nadměrnému popíjení alkoholu. Opilí se projevují vulgárně a agresivně. Hrdí na svůj původ, sebejistí, neradi se přizpůsobují. Materiálně založení, spolehliví. „V našem regionu pracuje hodně slovenských dělníků, kteří bývají vulgární“. U otázek č. 9 – 13 jeden student odpověděl, že nemá rád „škatulkování“, tedy vytváření stereotypů.

10) Charakterizuj vlastnosti osob vietnamské národnosti.

Na osobních charakteristických vlastnostech příslušníků vietnamské menšiny se všichni studenti i studentky shodli: Vietnamci bývají pilní studenti, pracovití, cílevědomí, podnikaví, přátelští, ochotní, skromní, snaživí, zodpovědní, inteligentní, dobří a šikovní obchodníci. Poměrně uzavření, žijící ve svých komunitách. Velice pečují o své stárnoucí rodiče a prarodiče. Mají inteligentní humor. Mají odlišné stravovací hodnoty než my Češi, nemají bohužel takovou úctu a lásku ke zvířatům jako my.

11) Charakterizuj vlastnosti osob polské národnosti.

Poláci byli respondenty nejčastěji charakterizováni jako nábožensky založení, pracovití, působí přátelským dojmem, ale mají pověst obchodníků - prospěchářů, „šejdířů a šmelinářů“. Navenek slušní, hodní, pohostinní a galantní k ženám, ale nebývají zcela spolehliví. „Pohádkáři“. Ojediněle bylo uvedeno, že jsou panovační a agresivní. Mívají podobný humor jako Slovinci a sklon k popíjení alkoholu. Polští studenti bývají pohodoví, poněkud flegmatictí.

12) Charakterizuj vlastnosti osob ukrajinské národnosti.

Ukrajinci byli hodnoceni studenty v mnoha případech jako pracovití, skromní, energičtí, „horkokrevní“ lidé, hrdí na svůj jazyk, někteří nemají rádi Rusy. „Levná pracovní síla“ Objevil se i názor studentky, že muži Ukrajinci bývají galantní k ženám. Ženy Ukrajinky bývají považovány za příjemné a milé, upravené, také dobré hospodyně a vzorné manželky. Ukrajínští studenti se dobře učí, chovají se slušně a jsou hodní.

Někteří respondenti otázky 11 a 12 nevyplnili z důvodu, že nemají osobní zkušenosti s příslušníky polské či ukrajinské národnosti.

13) Charakterizuj vlastnosti osob romské národnosti.

Romové se naprosto odlišují od Čechů svým způsobem života a z toho pramení nesnášenlivost Čechů vůči nim. Studenti ve většině případů hodnotí Romy jako temperamentní, neohleduplné, sprosté, hlučné až agresivní, nepřizpůsobivé.

Vytýkají jim špatné chování a morálku a to, že mnoho z nich nepracuje a žije ze sociálních dávek. Bohužel tito lidé dělají ostatním Romům „špatné jméno“. Existují i slušní, příjemní a inteligentní Romové, kteří studují či pracují, jsou ohleduplní a ochotní pomoci. Jeden student uvedl, že v české společnosti jsou mnohá léta Romové protěžováni. Většina Romů nepracuje, využívá sociálních dávek. Romské ženy se často ujímají role matky už ve svých šestnácti letech. Stává se, že si děti osvojují jejich babičky za účelem získání vyšších sociálních dávek. Mnoho mužů bývá v invalidním důchodu, nebo se věnují trestné činnosti či si odpykávají trest v nápravném zařízení. Češi, kteří vyjádří nesouhlas se špatným přerozdělováním dávek, jsou označeni za rasisty. Lidem však jiná barva pleti nevadí, vadí jim jen „dvojitý metr“.

14) Myslíš, že máš dostatek informací o kultuře a způsobu života národnostních menšin žijících na území České republiky?

	<i>GYMNÁZIUM</i>	<i>OA</i>	<i>SPŠ</i>	<i>ŠKODA</i>	<i>DÍVKY</i>	<i>CHLAPCI</i>
Ano	4	0	0	0	2	2
Ano, ale jen o některých	27	4	4	3	21	17
Ne, mám jen málo informací	3	1	1	2	6	1
Ne	1	0	0	0	1	0

Na tuto otázku odpovědělo celkem: 4 respondenti: ano

38 respondentů: ano, ale jen o některých

7 respondentů: ne, mám jen málo informací

1 respondent: ne

Na otázku č. 14 odpovědělo pouze 8% respondentů, že má dostatek informací o kultuře a způsobu života národnostních menšin žijících u nás.

Většina studentů 76% má dost informací jen o některých národnostních menšinách, pravděpodobně právě těch, se kterými se kamarádí. Jeden student gymnázia k tomu doplnil, že by „osvěta“ v tomto směru měla být o dost větší.

15) Vyjmenuj klady (přínosy) a zápory (nevýhody, příp. obavy) multikulturní společnosti.

Klady: poznávání nových kultur, historie a tradic, rozvíjení cizojazyčné komunikace, získávání zajímavých informací a nových zkušeností, možnosti zavedení nových technologií (inovace), vzájemná výměna vědomostí, znalostí, názorů, zbavení se strachu z neznámého, zánik společenských odlišností, vytvoření společných cílů, větší rozhled o světě, větší diverzita společnosti, sociální ohleduplnost, znalost životních hodnot jiných kultur.

Zápory: zánik vlastní kultury státu, vykořenění původních zvyklostí a hodnot, zánik tradic, ztráta odlišností mezi jednotlivými státy, nebude už možná mezikulturní výměna, ztráta tzv. exotiky.

V případě střetu ortodoxních kultur to vede ke zneřátení stran, ke sporům, k nenávisti, k nacionalismu, případně i k rasismu a válečným sporům.

Cizinci berou Čechům práci, neboť jsou ochotni pracovat za minimální mzdu, celkově to vede ke snižování mezd a hodnoty práce.

Studenti, kteří se zapojili do prvního výzkumného šetření, vykazují převážně humánní, tolerantní a zároveň racionální přístup ke svému okolí. Tento přístup je nejvíce zřejmý z jejich projevených názorů v otevřených otázkách.

Z jejich odpovědí je patrné, že nejsou založeny na předsudcích a nesnášenlivosti, ale na základě osobních zkušeností s lidmi z národnostních menšin, se kterými se v životě setkali či setkávají. Studenti se ve svých odpovědích shodují, že lidé by se neměli hodnotit podle svého původu či barvy pleti, ale podle svého chování a jednání. Když studenti popisují charakteristiky jiných národů, snaží se vyhýbat předsudkům a přisuzují jednotlivým národům vlastnosti, se kterými se u nich skutečně setkali a podle toho, jak na ně příslušníci jednotlivých národů zapůsobili či působí.

U těchto otázek se objevily i odpovědi některých respondentů, kteří k určitým národům žádné charakteristiky nedoplňovali se zdůvodněním, že žádného takového člověka osobně neznají, nechtěli tedy národ charakterizovat na základě již veřejností vytvořených stereotypů. Odpovědi studentů se velice často vyznačují snahou o objektivitu a nepředpojatost, ale vzhledem k tomu, že přidělené vlastnosti jednotlivých národností se velice často shodovali, je možné, že si určité stereotypy respondenti již vytvořili.

Pozitivněji hodnotí některé národy studenti gymnázia, neboť s příslušníky těchto národů se setkávají zejména při studiu, často se s nimi kamarádí i ve svém volném čase. Záporné charakteristiky byly přiděleny těmto národům zejména od studentek středního odborného učiliště, neboť je znají z prostředí automobilového závodu Škoda Auto, a.s. Bohužel nejvíce negativních charakteristik bylo přiřknuto Romům, tento výsledek průzkumu není však neobvyklý. Podle literatury, ze které jsem čerpala, dosahují Romové ve výzkumech veřejného mínění v České republice podobného hodnocení. Příčinou negativního postoje k Romům dle výzkumu nejsou však rasistické tendence, ale způsob života Romů. Životní úroveň lidí je značně závislá na jejich vzdělanostní a kvalifikační úrovni. Bohužel stále velká část romské populace dosahuje nízké anebo žádné kvalifikace a to souvisí se znevýhodněním Romů na trhu práce a jejich výraznou nezaměstnaností. Dlouhodobá nezaměstnanost vede k pasivitě, ke ztrátě morálních hodnot a k získávání příjmu nelegálním způsobem. Důsledkem toho je páchání trestné činnosti a to vyvolává ještě větší napětí a odcizenost s většinovou společností.

Na otázku č. 14, která zjišťovala míru znalostí a informací o kultuře a způsobu života národnostních menšin u nás žijících, odpověděla většina studentů, že mají informace pouze o některých národnostních menšinách. U této odpovědi se objevila poznámka ze strany studenta, že by v tomto směru uvítal více informací. Podrobněji studenti odpovídali na poslední otázku, která zjišťovala výhody a nevýhody multikulturní společnosti. Jejich odpovědi výstižně a vyváženě popisují klady i zápory.

2. Dotazník

1) Vadí ti v současnosti příliv migrantů do Evropy?

Rozhodně ano	8	53,3 %
Spíše ano	2	13,3 %
Spíše ne	4	26,7 %
Rozhodně ne	1	6,7 %

Na tuto otázku odpovědělo kladně 66% respondentů.

2) Máš strach či obavy z násilností migrantů?

Rozhodně ano	8	53,3 %
Spíše ano	2	13,3 %
Spíše ne	4	26,7 %
Rozhodně ne	1	6,7 %

Na tuto otázku odpovědělo kladně také 66% respondentů.

3) Jak by se měla podle tebe řešit současná situace migrantů v Evropě?

Odpověď č. 1: Optimální řešení podobné situace je velmi složité a v praxi zřejmě nerealizovatelné. Navíc situace již probíhá, tudíž se EU ani nárazníkové státy nemůžou nijak připravovat, ale musí se potýkat se situací takovou, jaká je. Momentálně tedy musí státy EU hlavně efektivně spolupracovat na příjmu uprchlíků a vydávání azylových povolení a zajistit čekajícím uprchlíkům důstojné podmínky. Veřejnost by měla být informována a měla by probíhat osvěta. Do budoucna by se situace měla řešit komplexně - například zřízením EU ambasad v dotčených státech, aby migranti mohli čekat na vyřízení povolení ve své vlasti. Zároveň s tím potírat ilegální převaděče. A samozřejmě tlačit na zlepšení situace v dotčených zemích - mírnit konflikty, intervence proti IS, posílat humanitární pomoc atd.

Odpověď č. 2: Těžko říci, někteří spolupracují, někteří nespolupracují a dělají problémy a to vyvolává jejich odsouzení veřejností. Kdo by taky chtěl žít a bydlet někde, kde může hned nebo zítra čekat, že mu na zahradě přistane nějaká výbušnina či něco, co by mi mohlo ohrožovat život. Já imigranty chápu, ale měli se přizpůsobit. Přijímal bych ty, kteří jsou ochotni fungovat ve státě, do kterého se přistěhovali. A ty ostatní bych exportoval zpět, odkud přišli.

Odpověď č. 3: Za to platíme politiky.

Odpověď č. 4: Větší kontrola hranic.

Odpověď č. 5: Neměli by se přijímat.

Odpověď č. 6: Chránit si hranice.

Odpověď č. 7: Zabránit vstupu.

Odpověď č. 8: Nevím.

Odpověď č. 9: 1. znovu nastolení hraničních kontrol, posílení hranic armádou a policií, 2. vytlačení migrantů z Evropy, 3. nastolení pořádku v Sýrii, Iráku, zničení Islámského Chalífátu pomocí pozemních armád NATO společně s Ruskem, které nabízí pomocnou ruku. USA by měly konečně zakročit s pozemními vojsky. Současná situace migrantů je způsobena neschopností USA a jejich spojenců se dohodnout na pozemním útoku. Současné organ. jako NATO, OSN, UNESCO neplní svoje závazky a dohody.

Odpověď č. 10: Chránit hranice proti přílivu dalších migrantů.

Ty, co už tady jsou roztřídit a ekonomické migranty poslat zpět. Válečné migranty zaměstnat, třeba i na veřejně prospěšné práce, aby nepobírali sociální dávky za nic.

Odpověď č. 11: Migranti by vůbec neměli být puštěni za hranice země. V blízkosti Sýrie apod. by se měli nasadit vojáci z jedné z mezinárodních organizací, aby zabránili této migraci.

Odpověď č. 12: Měli by se zabezpečit všechny země, do kterých migranti přijíždějí a ochránit tak své obyvatele, např. aby neměli s migranty žádný kontakt a nehrozilo jim nebezpečí.

Odpověď č. 13: Měla by se zrušit Schengenská smlouva nebo alespoň volný pohyb osob.

Odpověď č. 14: Zlepšit situaci v zemích, odkud migranti přicházejí.

Odpověď č. 15: Evropská Unie by jim měla pomáhat na území jejich státu.

4) Jak se nazývá svatá kniha islámu?

14 respondentů odpovědělo správně...korán. Jeden respondent nevěděl.

5) Jak se nazývá zákon, kterým se řídí muslimové?

12 respondentů odpovědělo správně...šaría. Dva respondenti nevěděli a jeden odpověděl...pět pilířů islámu.

6) Jaký je rozdíl mezi Islámem a islamismem?

Odpověď č. 1: Islám je náboženství, které vyznávají muslimové a islamismus je náboženské hnutí se všemi možnými dogmaty, které vycházejí z muslimské svaté knihy Koránu. Islamismus se zakládá na svaté válce tzv. Džihádu. Válce vyhlášené proti všem „nemuslimům“, jejich náboženství je šířeno násilím.

Odpověď č. 2: Islamismus požaduje po muslimech návrat ke svým náboženským kořenům a islám je založený na učení Mohameda - (jednobožství).

Odpověď č. 3: Islám - náboženství (a s ním spojená kultura). Islámismus - politická ideologie prosazující islámské hodnoty.

Odpověď č. 4: Islamismus je velmi radikální forma sebepropagace, která nemá s pravou vírou (Islámem) nic společného.

Odpověď č. 5: Islamismus je islám (víra) dovedená do krajnosti, jedná se spíše o politickou ideologii než o náboženství.

Odpověď č. 6: Islám je náboženství, islamismus jeho propagace a šíření za použití všech prostředků, tedy i násilí.

Odpověď č. 7: Islám je druh víry a islamismus je násilný proud (např. v dnešní Evropě).

Odpověď č. 8: Islám je náboženství, islamismus snaha o zřízení islámského státu.

Odpověď č. 9: Islám je náboženství a islamismus je propaganda náboženství.

Odpověď č. 10: Islám = náboženství, islamismus = systém založený na Islámu.

Odpověď č. 11: Islám = náboženství, islamismus = životní styl.

Odpověď č. 12: Islám není politická ideologie.

Tři respondenti nevěděli.

7) Vadilo by ti postavení mešity v blízkosti tvého bydliště?

Rozhodně ano	8	53,3 %
Spíše ano	2	13,3 %
Spíše ne	4	26,7 %
Rozhodně ne	1	6,7 %

Na tuto otázku odpovědělo kladně 66% respondentů.

8) Co si myslíš o kultuře muslimů?

Odpověď č. 1: Muslimové nejsou kulturní lidé. Jejich „kultura“ je založena na nesvobodě a tyranii, ženy nejsou u muslimů považovány za lidi, ale pouze za sexuální nástroj, který chodí v černém pytlí s průzory pro oči. Současné projevy jejich nekulturnosti je ničení památek na území Sýrie. Pokud někdo obhajuje muslimskou kulturu, doporučuji přečíst si jejich zákoník Šaría. Sekání rukou, kamenování, či bičování je v muslimských zemích na denním pořádku.

Odpověď č. 2: V jejich kultuře si ženy a muži nejsou rovni. Jako žena bych se tam rozhodně nechtěla narodit. Také se mi nelíbí, jak se chovají ke psům. Líbí se mi však jejich hudba a řeč. Také národní pokrmy bývají chutné.

Odpověď č. 3: Proti muslimům ani jejich náboženství nic nemám, ale jako u všech ostatních náboženství mi vadí, když se někdo snaží vnutit svou "pravdu" ostatním. Věříš si v Islám, tak si věř, ale nenuť ostatní v něj věřit také (nebo "nekamenuj", ty co nevěří).

Odpověď č. 4: Jedna z tradičních a lokálně poměrně rozšířených kultur. Se západní kulturou mírně nekompatibilní. V současnosti se bohužel rozdíl mezi arabskými zeměmi a Evropou opět prohlubují.

Odpověď č. 5: Je v mnoha směrech od kultury evropské velmi odlišná a pro ostatní (hlavně pro obyvatele Evropy) těžko pochopitelná

.

Odpověď č. 6: Myslím, že mají kulturu nebezpečnou, potlačuje lidská práva. Ženy v jejich zemích trpí.

Odpověď č. 7: Kultura je to pěkná, má historický základ a je doprovázena dlouhou tradicí.

Odpověď č. 8: Jejich věc a jejich život. Každý si zvolil vlastní cestu.

Odpověď č. 9: Nemám s tím problém, ale ať to netahají sem k nám.

Odpověď č. 10: Nechápu, jak někdo takhle může žít.

Odpověď č. 11: Nemám k ní kladný vztah.

Odpověď č. 12: Příliš radikální.

Odpověď č. 13: Nesouhlasím s ní.

Odpověď č. 14: Odlišná od naší.

Odpověď č. 15: Nezájem.

9) Chtěl/a bys za spolužáka muslima?

Rozhodně ano	1	6,7 %
Spíše ano	3	20 %
Spíše ne	5	33,3 %
Rozhodně ne	6	40 %

Na tuto otázku odpovědělo záporně 73,3 % respondentů.

Studenti, kteří se po pár měsících zapojili do druhého výzkumného šetření k příslušníkům islámské kultury a k současné nelegální masové migraci, vykazují v převážné většině negativní postoje. Dotazník vyplňovali přímo na webových stránkách na základě zasláného odkazu, byla tedy zajištěna naprostá anonymita. Toto mělo vyloučit problém sociologických výzkumů „social desirability“, kdy někteří respondenti mají tendenci neodpovídat podle svých skutečných názorů, ale přizpůsobují své odpovědi podle toho, co vnímají jako společensky přijatelné. Menší počet účastníků dotazníkového šetření č. 2 má výhodu, že citují všechny jednotlivé odpovědi. Na uzavřené otázky č. 1, 2 a 7 odpověděli respondenti úplně stejným

procentuálním zastoupením. Většina uvedla, že jim vadí příliv migrantů, že mají obavy z násilí a že by jim vadila stavba mešity v blízkosti jejich bydliště. V případě poslední uzavřené otázky č. 9 uvedlo ještě vyšší procento studentů, že by za spolužáka muslima nechtěli. Na otázky č. 4, 5, 6, kterými jsem zjišťovala znalosti studentů o islámském náboženství, téměř všichni respondenti odpověděli správně. Na otázku č. 3 někteří studenti odpovídali stručně, jiní podrobněji, jak by se současná krizová situace měla řešit. Jako nejvhodnější řešení považují pomoc při řešení válečných konfliktů přímo v postižených oblastech. Postoje studentů k muslimům a jejich kultuře zjišťovala otázka č. 8.

6 Závěr

Cílem bakalářské práce „Tolerance a postoje k odlišnostem žáků SŠ“ bylo zjistit postoje žáků středních škol k národnostním menšinám žijícím na území České republiky a míru tolerance vůči jedincům jiné etnické skupiny v různých sociálních rolích. Tohoto cíle bylo dosaženo výzkumným šetřením metodou dotazníku. Dalším cílem mé práce bylo obeznámit čtenáře s přednostmi a zápory multikulturní společnosti.

V teoretické části jsem vysvětlila pojmy vztahující se k tématu práce. Extrémní a radikální postoje se vyznačují výrazně subjektivním hlediskem jejich průkopníků a zastánců a často bývají zdrojem zla, přinejmenším pochyb a námitek. Umírněné směry bývají rozhodně lepší a rozumnější variantou, neboť se snaží o určitou objektivitu.

V další části práce jsem představila vládní politiku České republiky k národnostním menšinám a následně provedla výzkumné šetření metodou dotazníku. Za respondenty jsem si vybrala studenty čtvrtých ročníků ze čtyř typů středních škol, kteří v rámci dotazníkového šetření č. 1 projevíli humánní názory a zároveň snahu o objektivitu. Jejich odpovědi na otázky se v mnohých případech shodovaly, v jiných naprosto odlišovaly, ale při celkovém zpracování se doplňovaly a v konečném důsledku vytvořily komplexní pohled na danou problematiku. Z písemných odpovědí studentů bylo patrné, že jsou generací, která se již běžně setkává s lidmi různých národností a vnímají to již jako součást života, zároveň jim nechybí ani kritický pohled na věc a uvědomují si i možné nevýhody a hrozby multikulturní společnosti. Šišková (1998) uvádí výsledky z „Analýzy postojů studentů pražských středních škol, ve které kladný postoj k lidem jiné rasy, ať již na základě osobní zkušenosti, nebo dosavadního poznání a informací, zaujalo celkem 73% studentů.“ Výsledky bakalářské práce z dotazníkového šetření č. 1 jsou obdobné. Kladné postoje se pohybují dle typu otázky mezi 70% až 76%.

Vzhledem k současné mezinárodní situaci by nebyl průzkum kompletní bez výzkumného šetření na zjištění míry tolerance a postojů studentů ke konkrétní, naprosto odlišné kultuře islámské, neboť i muslimové navštěvují české školy, i když v našem regionu Mladá Boleslav to zatím není běžné. Dá se však předpokládat, že

vlivem současné situace bude muslimů studovat na českých středních školách více a více. Přestože do průzkumu byli zařazeni respondenti, kteří se zúčastnili i prvního dotazníkového šetření, výsledky byly naprosto opačné. Míra tolerance k tak naprosto odlišné muslimské kultuře je nízká.

Páchané násilí ve světě jménem Islámu i nelegální masová migrace vyvolávají u respondentů obavy a strach. Starobylá Evropa se velmi proměnila, přicházejí sem lidé z Afriky, Asie, kteří zde chtějí žít. To přináší problémy, dá se říci nečekané problémy.

Jak bychom se tedy měli chovat k cizincům a lidem, kteří vyznávají jiné hodnoty než my? Odpovědí je „zlatá střední cesta“, také heslo „důvěřuj, ale prověřuj“ přijde určitě vhod. Strach, odmítání, verbální i fyzické násilí vyvolává stejnou reakci z druhé strany. Avšak stejně tak je nemístná slepá důvěřivost ve snaze pomáhat lidem, které neznáme a kteří pochází ze skupiny lidí vysoce netolerantních k našemu náboženství a způsobu života. S přistěhovalci bychom měli všichni jednat lidsky, s respektem, úctou a tolerancí, pokud i oni budou respektovat naše normy a pravidla a budou také tolerovat naše hodnoty a zvyklosti. Civilizovaná společnost by měla usilovat o to, aby lidé na celém světě nebyli vystavováni násilí a nemuseli z tohoto důvodu opouštět své domovy.

Na základě výsledků a vyhodnocení dotazníkového výzkumného šetření, navrhuji pro větší informovanost studentů středních škol o situaci národnostních menšin u nás aplikovat do výuky na školách projektové vyučování na téma „Multikulturní výchova“. Multikulturní výchova nemá za úkol jen učit toleranci a respektovat odlišnosti druhých, ale jejím úkolem je také podpořit vnímání vlastní svébytnosti, abychom nezapomínali na vlastní kulturu, chránili ji a vážili si svých kulturních zvyklostí a tradic a rozvíjeli je. Abychom se díky globalizaci zcela neztratili v jednotném celosvětovém způsobu života bez jakékoliv rozmanitosti.

Vypracování bakalářské práce bylo pro mne velkým přínosem po teoretické i praktické stránce. Tato práce je pro společnost zajímavým materiálem, neboť se věnuje velice aktuálnímu a také velmi diskutovanému tématu. Věřím, že čtenáře povede k zamyšlení nad vlastními postoji. Při tvorbě práce jsem využila svých znalostí nabytých během tříletého vysokoškolského studia, čerpala jsem informace

z odborné literatury zaměřené na téma práce, z webových stránek na internetu, z osobních zkušeností a ze zkušeností lidí ve svém okolí.

Zdroje

- 1) Braun, R., Marková, D., Nováčková, J., Praktikum školní psychologie. Portál, Praha 2014, vyd. 1, ISBN 978-80-262-0176-2
- 2) Cilková, E., Schönerová, P., Náměty pro multikulturní výchovu. Portál, Praha 2007, vyd. 1, ISBN 978-80-7367-238-6
- 3) Český statistický úřad. 2015. [online] [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zivot-cizincu-v-cr-2014-9jjfs2dnoxj>
- 4) Giddens, A., Sociologie. Argo, Praha 2013, vyd. 1, ISBN 978-80-257-0807-1
- 5) Hudečková, H., Zagata, L., Sociologie a její aplikace ve veřejné správě. Česká zemědělská univerzita v Praze, Praha 2012, vyd. 1.
- 6) Hrabáková, L., Kulturní relativismus a pluralita kultur jako princip multikulturní výchovy. 2007. [online] [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/hrabakova.pdf>
- 7) Inkluzivní škola. 2013. [online] [cit. 2015-10-02]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-odkud-prichazi-do-cr/sociokulturni-odlisnost>
- 8) Interkulturní dílna: Předsudky-metodika pro učitele. 2015. [online][cit. 2015-03-28] Dostupné z: http://www.mkc.cz/uploaded/otevrena_skola/ikd_predsudky.pdf
- 9) Leontiyeva, Y., Vávra, M., Postoje k imigrantům. Sociologický ústav AV ČR, Praha 2009, vyd. 1, ISBN 978-80-7330-173-6
- 10) Machovec, M., a kol., Problém tolerance v dějinách a perspektivě. Academia, Praha 1995, vyd. 1, ISBN 80-200-0414-9
- 11) Ministerstvo vnitra České republiky. 2015 [online][cit. 2015-03-28] Dostupné z: <http://mvcr.cz/clanek/integrace>
- 12) Multikulturazlin. 2011[online][cit. 2015-09-28] Dostupné z: <http://www.multikulturazlin.cz>
- 13) Novotná, E., Sociologie sociálních skupin, Grada Publishing, Praha 2010, vyd. 1, ISBN 978-80-247-2957-2
- 14) Pelcová, N., Multikulturalismus a multikulturní výchova. Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, Praha 2009, vyd.1, ISBN 978-80-7290-392-4
- 15) Průcha, J., Multikulturní výchova. Stanislav Juhaňák-Triton, Praha 2011, vyd. 2, ISBN 978-80-7387-502-2

- 16) Střední průmyslová škola. 2013. [online] [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: <http://www.spsmb.cz/obory>
- 17) Studium psychologie. 2015. [online] [cit. 2015-10-02]. Dostupné z: <http://www.studium-psychologie.cz/socialni-psychologie/1-percepce-dojem-atribuce.html>
- 18) Šišková, T., Výchova k toleranci a proti rasismu. Portál, Praha 1998, vyd. 1, ISBN 788071782858
- 19) USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 4. ledna 2012 č. 6. Koncepce integrace cizinců 2012. [online] [cit. 2015-03-25]. Dostupné z https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_vzdelavani
- 20) Rada vlády pro národnostní menšiny. 2015. [online] [cit. 2015-05-2]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/ramcova-umluva-o-ochrane-narodnostnich-mensin-1405/>

Příloha

Dotazník: Tolerance a postoje k odlišnostem žáků SŠ

Jmenuji se Zdeňka Kacejová a jsem studentkou 3. ročníku ČZU v Praze a chtěla bych vás požádat o vyplnění dotazníku, který je podkladem pro mou bakalářskou práci na téma „Tolerance a postoje k odlišnostem žáků SŠ“. Téma práce je zaměřeno na sociální vztahy žáků k národnostním menšinám na středních školách. Dotazník je anonymní, proto vás žádám o pravdivé vyplnění. Pokud není uvedeno jinak, zakroužkujte jen jednu možnou odpověď. Děkuji.

Základní údaje respondenta:

a)

Škola.....

obor.....

b) Věk.....

c) Pohlaví.....

1) Setkal/a ses ve svém okolí s rasistickým chováním vůči etnickým menšinám?

a) Ano, vícekrát

b) Ano, ojediněle

c) Ne

2) Jaký je tvůj názor na rasismus? Jak bys jej charakterizoval a jaký je tvůj postoj k rasismu?

.....

.....

.....

.....

3) Jaký je tvůj názor na xenofobii (strach z neznámého – nesnášenlivost vůči cizincům)? Jaký je tvůj postoj ke xenofobii?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4) Vadí ti, že se do České republiky stěhují cizinci?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše nevadí
- c) Rozhodně nevadí

5) S jakými národnostními menšinami jsi se setkal/a či se setkáváš ve škole?

.....

.....

.....

6) Chtěl bys sedět v lavici se spolužákem z národnostní menšiny?

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

7) Kamarádíš se ve škole s příslušníky národnostní menšiny?

a) Ano, patří mezi mé nejlepší kamarády.

b) Ano

c) Ne

8) Trávíš volný čas s příslušníky národnostní menšiny?

a) Ano, často

b) Ano, občas

c) Ne

9) Charakterizuj vlastnosti osob slovenské národnosti.

.....
.....

10) Charakterizuj vlastnosti osob vietnamské národnosti.

.....
.....

11) Charakterizuj vlastnosti osob polské národnosti.

.....
.....

12) Charakterizuj vlastnosti osob ukrajinské národnosti.

.....
.....

13) Charakterizuj vlastnosti osob romské národnosti.

.....
.....
.....

14) Myslíš, že máš dostatek informací o kultuře a způsobu života národnostních menšin žijících na území České republiky?

- a) Ano
- b) Ano, ale jen o některých
- c) Ne, mám jen málo informací
- d) Vůbec ne

15) Vyjmenuj klady (přínosy) a zápory (nevýhody, příp. obavy) multikulturní společnosti.

Klady:.....
.....
.....
.....

Zápory:.....
.....
.....
.....